

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Problémy resocializace vojáků z povolání po návratu
ze zahraničních misí**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **REHABILITACE**

Autor: Bc. Adéla Kunčová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Alena Kajanová, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem Problémy resocializace vojáků z povolání po návratu ze zahraničních misí jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15. 8. 2017

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. PhDr. Aleně Kajanové Ph.D., za velkou ochotu a vstřícnost při tvorbě mé práce. Poděkování patří rovněž všem komunikačním partnerům za jejich čas a otevřenost. Veliký dík náleží i mému příteli a rodině za podporu a pomoc po celou dobu studia.

Problémy resocializace vojáků z povolání po návratu ze zahraničních misí

Abstrakt

Diplomová práce s názvem Problémy resocializace vojáků z povolání po návratu ze zahraničních misí nabízí vhled do problematiky vojáků Armády České republiky. Zabývá se začleněním vojáků do společnosti po prožité zahraniční misi. Vojáci jsou v zahraniční operaci vystavováni zátěžovým a stresovým situacím. Stejně tak je zahraniční mise náročná pro rodinu vojáka. Proto se mohou vojáci potýkat s problémy v průběhu resocializace po návratu ze zahraniční mise.

Práce je rozdělena do několika částí. V teoretické části se zabývá historií a současností zahraničních misí AČR, pohledem veřejnosti na zahraniční mise, přípravou vojáků na misi. Další je kapitola o motivačních faktorech vojáka, o tom jaké jsou kladeny požadavky a povinnosti na vojáka a jaká je péče o vojáka před vysláním, v průběhu a po návratu ze zahraniční mise. Vymezuje, jak probíhá účast v zahraniční misi a definují stres, trauma a posttraumatickou stresovou poruchu. Následně popisuje mezilidské vztahy v zahraniční misi a rodinu vojáka v misi a specifikuje resocializaci vojáka ze zahraniční mise.

Cílem práce bylo zjistit, zda je resocializace vojáka z povolání po prožité zahraniční misi problematická. Byla stanovena jedna výzkumná otázka: Jaké problémy přináší resocializace vojáka z povolání po prožité zahraniční misi?

Výzkumný soubor představoval celkem 9 komunikačních partnerů, z toho 6 mužů a 3 ženy. Všichni komunikační partneři byli vojáci z povolání AČR. Do výzkumu byli vybráni metodou sněhové koule. Podmínkou byla alespoň 1 účast v zahraniční operaci.

K dosažení cíle práce byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu. Zdrojem dat byly polostrukturované rozhovory. Rozhovory byly doslovně přepsány a poté analyzovány pomocí otevřeného a axiálního kódování.

Z výzkumu vyplynulo, že každý voják potřebuje jinou dobu adaptace na běžný život. Největším problémem se ukázal návrat do rodiny, konkrétně k dětem. Další problémy vznikají po návratu z bojového prostředí, jsou to reakce na hluk a ostražitost. Také bylo

zjištěno, že by vojáci ocenili možnost delšího volna po návratu z mise a pozitivní přijetí veřejnosti. Žádný z vojáků nepotřeboval po návratu z mise vyhledat odbornou pomoc.

Práce by mohla být přínosem pro vojenské psychology, kaplany a velitele. Mohla by sloužit jako zaměření se na prevenci problémů při návratech ze zahraničních misí. Dále může poskytnout informace o AČR a zahraničních misích laické i odborné veřejnosti.

Klíčová slova

voják z povolání; zahraniční mise; resocializace; stres; rodina vojáka

Problems of resocialization of soldiers after missions

Abstract

This Master's thesis called Problems of resocialization of soldiers returning back from deployments offers an insight into the problems of soldiers of the Army of the Czech Republic. It deals with the integration of soldiers into society after their tour of duty. Soldiers are exposed to stressful situations during their deployments. Similarly, the deployment is demanding for a soldier's family. That is why soldiers can face problems during resocialization after coming back from deployments.

The thesis is divided into several parts. The theoretical part deals with the history and the present of the Army of the Czech Republic deployments, the public's view of deployments, the training of soldiers before deployments. Next chapter deals with motivational factors of a soldier, what the requirements and duties of the soldier are and what the care of the soldier is prior, during and after deployment. It defines what a deployment is all about, what stress, trauma, and post traumatic stress disorder are. It then describes interpersonal relationships in a deployed soldier's environment and the deployed soldier's family, and specifies the resocialization of a deployed soldier.

The aim of the thesis was to find out whether the resocialization of a professional soldier after coming back from deployment is problematic. One research question was raised: What are the problems of resocialization of a soldier after coming back from deployment?

The sample of the study consisted of 9 communication partners, including 6 men and 3 women. All communication partners were ACR soldiers. The sample was selected using the snowball method. The prerequisite was at least one deployment.

The qualitative research strategy was chosen to achieve the goal of this thesis. Semi-structured interviews were used as data source. The interviews were written down and then analyzed using open and axial coding.

The research has shown that each soldier needs a different time to adapt to everyday life. The biggest problem was the return to the family, especially to the children. More problems arise after returning from a combat zone such as a response to noise and alertness. It was also found that soldiers would appreciate the possibility of longer leave

after returning from deployment and positive reception by the public. None of the soldiers needed professional assistance after returning from deployment.

The thesis could be beneficial to military psychologists, chaplains, and commanders. It could serve as a focus on preventing problems after returning from deployments. It can also provide information on the ACR and deployments to lay and professional public.

Keywords

professional soldier; deployment; resocialization; stress; soldier's family

Obsah

ÚVOD.....	9
1 SOUČASNÝ STAV.....	11
1.1 Historie zahraničních misí Armády České republiky	11
1.2 Současnost zahraničních misí Armády České republiky.....	12
1.3 Pohled veřejnosti na zahraniční mise	14
1.4 Příprava vojáků na zahraniční operace	15
1.4.1 Motivační faktory vojáka pro účast v zahraniční misi	15
1.4.2 Požadavky a povinnosti kladené na vojáka	16
1.4.3 Péče o vojáka před vysláním do zahraniční operace	17
1.5 Účast vojáka v zahraniční misi.....	19
1.5.1 Faktory působící na vojáka při účasti na zahraniční misi	21
1.5.2 Mezilidské vztahy v zahraniční misi	34
1.5.3 Rodina vojáka v misi.....	35
1.5.4 Péče o vojáka v průběhu zahraniční operace.....	36
1.6 Resocializace vojáka ze zahraniční mise	37
1.6.1 Problémy resocializace.....	38
1.6.2 Péče o vojáka po návratu ze zahraniční operace	40
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
2.1 Cíl práce.....	41
2.2 Výzkumné otázky	41
3 METODIKA PRÁCE	42
3. 1 Použitá metodika	42
3. 2 Výzkumný soubor.....	42
3.3 Realizace výzkumu	43
3.4 Analýza dat.....	44
3.4 Etika výzkumu	44
4 VÝSLEDKY.....	45
4.1 Výsledky otevřeného kódování.....	45
4.2 Axiální kódování	63
5 DISKUZE	65
6 ZÁVĚR	71
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	73

8 SEZNAM PŘÍLOH.....	80
9 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	86

ÚVOD

Již od roku 1990 se Armáda České republiky zúčastňuje zahraničních operací. Do současnosti se příslušníci české armády podíleli na více než 40 zahraničních operací. Vojáci se v misích setkávají se zátěžovými a stresovými situacemi, ať se jedná o bojový stres (v bojových situacích) či operační stres (voják nemusí bojovat, stačí vědomí, že je nasazen). Jsou vystaveni ohrožení svého zdraví a života. Zahraniční mise trvá většinou 6 měsíců, během kterých je voják v kontaktu se stejnými lidmi, postrádá soukromí, práce na základně se stává stereotypní a vojáci se mohou setkat s ponorkovou nemocí. Vojáci jsou na dlouhou dobu odloučení od svých rodin, přátel, běžných denních starostí.

Po návratu ze zahraniční mise se musí voják znovu začlenit do běžného života. S ohledem na to, co voják v misi prožil, se u některých vojáků objevují psychické problémy a posttraumatická stresová porucha. Pro partnery a rodiny vojáků je jejich účast v zahraniční operaci rovněž složitá. Rodina se musí vypořádat s osamocněním, s novým uspořádáním běžného režimu. Po návratu si musí na vojáka opět zvykat.

Od malička se pohybuji ve vojenském prostředí, jelikož oba moji rodiče jsou vojáci a oba se účastnili zahraničních operací. Téma práce jsem si zvolila z toho důvodu, že jsem si na vlastní kůži prožila odloučení, průběh a návrat vojáka ze zahraniční mise z pozice dítěte. Z vlastní zkušenosti vím, že je účast v zahraniční operaci náročná, jak pro vojáka, tak pro rodinu. Jako dítěti mi trvalo znovu navázat kontakt s tatínkem, když se vrátil z misí. Když jsem byla v dospívajícím věku, byla na misi také maminka, kde jedním z problémů bylo, že na mě závisel běžný chod domácnosti. Ačkoliv jsem u svých rodičů nezaznamenala vážnější problémy spojené s návratem domů, zajímalo mě, jaká je resocializace u jiných vojáků.

Proto bych ve své práci chtěla popsat, jak náročný je návrat vojáka do běžného života. Cílem práce je zjistit, zda je resocializace vojáka z povolání po prožití zahraniční mise problematická.

Práce je rozdělena do několika částí. V teoretické části se zabývám historií a současností zahraničních misí AČR, pohledem veřejnosti na zahraniční mise, přípravou vojáků na misi. Dále se zmiňuji o motivačních faktorech vojáka, o tom jaké jsou

kladeny požadavky a povinnosti na vojáka a jaká je péče o vojáka před vysláním, v průběhu a po návratu ze zahraniční mise. Vymezuji, jak probíhá účast v zahraniční misi a definuji stres, trauma a posttraumatickou stresovou poruchu. Následně popisuji mezilidské vztahy v zahraniční misi a rodinu vojáka v misi a specifikuji resocializaci vojáka ze zahraniční mise. V praktické části je stanovený cíl práce a výzkumná otázka. Ve třetí kapitole je charakterizován výzkumný soubor, použitá metodika práce a etika výzkumu. Další kapitola shrnuje výsledky práce, následuje diskuze a závěr.

Dle mého názoru by získané poznatky mohly být přínosem pro vojenské psychology, kaplany a velitele. Mohly by sloužit jako zaměření se na prevenci problémů při návratech ze zahraničních misí. Mohou poskytnout také informace o AČR a zahraničních misích laické i odborné veřejnosti.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Historie zahraničních misí Armády České republiky

Pomoc našich vojenských kontingentů především v mírových zahraničních operacích se datuje do roku 1990 (Roušar, 2002), kdy irácká armáda obsadila stát Kuvajt (MO, 2016a). Do oblasti Perského zálivu byla Českou a Slovenskou Federativní Republikou vyslána protichemická jednotka, která zde v letech 1990 – 1991 působila v osvobozovacích operacích „Pouštní štít“ a „Pouštní bouře“ s 200 vojáky (Roušar, 2002).

V následujících letech se česká armáda účastnila bezmála čtyřiceti zahraničních operací a misí. Do roku 1994 byli vojáci do operací vysíláni na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN (Roušar, 2002), v letech 1994 – 1999 na základě tzv. Partnerství pro mír (Partnership for Peace). Jde o program, ve kterém spolupracuje NATO se státy, které nejsou členy aliance, převážně státy bývalého Sovětského svazu a neutrální evropské země např. Švýcarsko (Procházka, 2009). Po vstupu České republiky do Severoatlantické aliance v roce 1999 (Karaffa et al., 2009) se jednotky AČR účastní zahraničních operací nejčastěji pod její záštitou, dále také pod vedením Evropské unie, OSN, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě nebo dle jiných určitých koalic (Procházka, 2009).

Karaffa et al. (2009) uvádí, že nejvíce finančně náročná účast AČR byla v operacích SFOR, KFOR a ISAF, které dle tabulky uvedené v příloze č. 1, byly nejvíce náročné i co do počtu nasazených vojáků. Mise **SFOR** (Stabilization Force) navazovala na operaci IFOR (Implementation Force), přičemž úkolem bylo realizovat Daytonskou mírovou dohodu, která zahrnovala politická a vojenská opatření, jež by vedla k zastavení ozbrojeného násilí, k navázání důvěry a celkové obnově Bosny a Hercegoviny. Český prapor měl v těchto misích plnit následující hlavní úkoly např. odzbrojit a rozpustit nevojenské ozbrojené složky, propustit všechny válečné zajatce, odstraňovat miny, výbušniny, odebírat neoprávněně držené zbraně a munici, vytvářet bezpečné prostředí a příznivé podmínky pro návrat uprchlíků a odsunutých osob (Roušar, 2002). Česká armáda se na mírových operacích IFOR, SFOR a SFOR II podílela v letech 1996 – 2001 a účastnilo se jí 6 300 českých vojáků (MO, 2016a).

Nasazení českých vojáků do operace **KFOR** (Kosovo Force) začalo v roce 1999. Jednotky měly zajistit bezpečnost a pořádek v Kosovu, eliminovat útoky Jugoslávských a Srbských jednotek a spolupracovat s humanitární pomocí. Poslední jednotka AČR ukončila svou činnost v Kosovu v roce 2011. Celkem se mise KFOR účastnilo více než 8 500 vojáků AČR (MO, 2014a).

První mírovou operací **ISAF** (International Security Assistance Force) v Afghánistánu bylo nasazení 6. polní nemocnice v roce 2002. Následně ji vystřídala 11. polní nemocnice. Polní nemocnice společně s polním chirurgickým týmem poskytovali zdravotní pomoc i léčebně – vzdělávací program, jak členům ISAF, tak obyvatelům v okolí Kábulu (Procházka, 2009). Novým konceptem v rámci zahraničních misí se stalo zřízení PRT (provinčních rekonstrukčních týmů), v Afghánistánu zejména PRT Lógar. PRT jsou inovací v tom, že je vytváří vojenská a civilní část, jejichž úkolem byla podpora afghánské vlády, pomoc při rekonstrukci země a její ekonomický a sociální rozvoj (Stejskal, 2009). Civilní část tvoří specialisté z různých oblastí, kteří se ve spolupráci s místními úřady a obyvateli podílejí na projektech, které mají sloužit ke zlepšení životních podmínek (Procházka, 2009). Projekty se týkají např. infrastruktury, vodohospodářství, školství, zdravotnictví, zemědělství a vojáci měli mimo jiné za úkol chránit civilní experty (Stejskal, 2009). Další činností vojáků byla bojová pohotovost zasáhnout při násilných incidentech, likvidace nástražných výbušných zařízení, výcvik afghánské policie a armády za pomoci Vojenské policie a jiné speciální průzkumy (Procházka, 2009). Operace ISAF byla ukončena v roce 2013 s celkovou účastí více než 3000 vojáků a civilních expertů (MO, 2016a).

1.2 Současnost zahraničních misí Armády České republiky

Dle plukovníka gšt. Zůny (2007) jsou dnes zahraniční operace z finančního, personálního, materiálního a organizačního hlediska nejnáročnější a nejvýznamnější aktivitou AČR. Zahraniční operace rozdělujeme dle hlavního zaměření na bojové operace, protipovstalecké operace, operace na podporu míru a vojenské mírové nasazení. **Bojové operace** zahrnují operace, v nichž se soupeřící strany snaží dosáhnout svých cílů bojem proti pravidelným nebo nepravidelným silám protivníka za použití zbraní a zbraňových systémů různého charakteru a určení. Mohou zahrnovat vojenské operace k odražení ozbrojeného útoku vedeného proti územní celistvosti, politické

nezávislosti nebo bezpečnosti státu a jeho občanů, jakož i operace k plnění spojeneckých závazků. **Protipovstalecké operace** zahrnují operace ve státech (oblastech), kde existují rasové, kulturní, náboženské nebo ideologické rozdíly, které vedou k ozbrojenému boji povstaleckého hnutí proti vlastní vládě. Tyto operace předpokládají použití vojenské síly k eliminaci povstaleckých sil (MO, 2011a). Operace na podporu míru a vojenské mírové nasazení známé jako mírové operace se rozčleňují do šesti typů operací: předcházení konfliktů (conflict prevention), udržování míru (peacekeeping), operace na prosazování míru (peace enforcement), vytváření míru (peacemaking), budování míru (peacebuilding) a humanitární operace ((humanitarian operations) Zůna, 2007). **Předcházení konfliktům** je mírová operace, která využívá prostředky (civilní, diplomatické, vojenské) k zabránění vzniku a rozpoznání příčin konfliktů (Zůna, Kosecová, 2014). Při aplikaci **operace na udržování míru** došlo k určité dohodě mezi zneprátelenými stranami, byla zastavena palba a nepředpokládá se narušení míru. Vojenské síly se při této operaci užívají jen pro vlastní obranu. **Operace na prosazování míru** se ukládá, když stále trvá palebná síla, k zastavení palby a odzbrojení účastníků konfliktu nebo pokud byl politicky či diplomaticky nastolen mír, který je následně porušován jednou či oběma stranami konfliktu nebo pokud pokusy o mírovou dohodu selhaly v politické rovině. Operace na prosazování míru se od operace na udržování míru liší tím, že ji lze provádět bez souhlasu stran konfliktu. Mírové síly musí v případě potřeby použít přiměřenou donucovací sílu (Ondřej et al., 2010). Operace na **vytváření míru** většinou končí podpisem mírové dohody. Realizuje se zejména za pomoci diplomatických prostředků k ukončení nepřátelství a nalezení rychlého mírového řešení k ukončení existujícího konfliktu. Diplomatické prostředky mohou být v případě nutnosti podpořeny prostředky vojenskými (Zůna, Kosecová, 2014). Účelem operací **budování míru** je zabránit obnovení konfliktu v jakékoliv podobě. Tato operace může probíhat s jinými typy operací současně. Je to dlouhodobá operace, jejíž hlavní úkoly jsou zajistit bezpečí obyvatelstva, řešit situace bezdomovců, uprchlíků a osob, které jsou konfliktem nejvíce poznamenány, dále ekonomická obnova, obnova zdravotnictví, vzdělávání, státních subjektů a jiné. Při této operaci se velmi využívá pomoci mezinárodních nevládních a humanitárních organizací (Diehl, Balas, 2014). **Humanitární operace** by měly vždy být součástí jakékoliv jiné mírové operace. Mezi humanitární akce patří lékařská pomoc, poskytování potravin, uprchlické tábory, evakuace obyvatelstva a jiná činnost, která směřuje ke zmírnění lidského utrpení a k zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva (Zůna, Kosecová, 2014).

V převážné většině se AČR zúčastňuje mírových operací. V současné době se čeští vojáci pod vedením NATO podílí na operaci Resolute Support Mission (Rozhodná podpora) v Afghánistánu s téměř 260 vojáky, dále jako úkolové uskupení mise KFOR v Kosovu, tři příslušníci plní operační úkol v Somálsku a jednotky leteckého kontingentu působí v operaci MFO (Multinational Force and Observers) v Sinaji s 18 vojáky. Pod vlajkou EU česká armáda participuje na operaci Althea v Bosně a Hercegovině s dvěma důstojníky a v Mali pomáhá ve výcvikové operaci s výcvikem malijských vojáků (MO, 2016b). Nemalou roli také zastupují vojenští pozorovatelé, kteří se účastní misí například v Kongu či Středoafrické republice na základě požadavků OSN, OBSE a jiných mezinárodních společenství (MO, 2016c).

Plánování o vyslání sil do zahraničních operací se uskutečňuje na základě rozhodnutí ministra obrany. Plánování probíhá ve dvou fázích. Návrh schvaluje vláda ČR a následně obě komory Parlamentu ČR. Plánování na národní úrovni probíhá zpravidla souběžně s plánováním NATO, EU, OSN případně ad hoc koalice (MO, 2014b).

1.3 Pohled veřejnosti na zahraniční mise

Názory veřejnosti na účast českých vojáků v zahraničních misích se různí. Jak uvádí Karaffa et al. (2009) na straně jedné si lidé uvědomují potřebu zvyšování globální bezpečnosti a tím nepřímo bezpečnosti ČR, avšak na druhé straně pro občany ČR znamená podíl vojáků v zahraničí možná rizika pro vnitrostátní bezpečnost. Dalším hlediskem pro nesouhlas veřejnosti s misemi je jejich finanční náročnost. Lidé si myslí, že finanční náklady spojené s misemi jsou zbytečné (Karaffa et al., 2009), to popírá výzkum z let 2006 – 2009, kdy se výzkumu účastnilo 1200 respondentů, kteří s tímto argumentem v průměru ve více než 50 % nesouhlasili (Ballová, 2010). Česká veřejnost však preferuje a kladně hodnotí humanitární akcent misí, proto se vojáci vysílají spíše do mírových než bojových operací (Karaffa et al., 2009). Dle výše zmíněného výzkumu si většina lidí myslí, že zahraniční operace prověřují kvalitu naší armády (Ballová, 2010), což potvrzuje Karaffa et al. (2009) s tím, že tak roste prestiž ozbrojených sil. Nejvíce oceňovány jsou humanitární akce, pomoc uprchlíkům, ochrana civilistů,

výstavba škol, zdravotní pomoc a celková rekonstrukce poškozené země (Karaffa et al., 2009).

1.4 Příprava vojáků na zahraniční operace

1.4.1 Motivační faktory vojáka pro účast v zahraniční misi

Jak jsem zmínila v předcházející podkapitole, v současné době se diskutuje nejen o tom, jak se obyvatelé ČR dívají na účast vojáků v zahraničních operacích, či zda si vojáci zaslouhují naše uznání a respekt, ale debatuje se také o tom, co vojáky motivuje k výjezdu do mise. Tyto diskuze znovu rozvířila smrt pěti českých vojáků, kteří zemřeli po útoku sebevražedného atentátníka u základny Bagráam v Afghánistánu v červenci 2014 (MO, 2014c). Podle výsledků výzkumu Laštovkové a plukovnice Bernardové (2014), který probíhal v letech 2010-2012 u jednotek PRT ISAF v afgánské provincii Lógar, jsou největší motivací vojáků **profesní důvody**. V misi si vojáci konečně otestují, jak dovedou uplatnit nabyté znalosti a schopnosti v „reálném boji“. Přijímají odpovědnost za daný úkol, chtějí práci samozřejmě odvést co nejlépe a zvýšit si pracovní sebevědomí. Ballová et al. (2009) ve svém výzkumu uskutečněném napříč AČR uvádějí jako nejvíce motivující: touhu získat nové zkušenosti, dále přispět k dobrému jménu AČR a třetí v pořadí je snaha pomoci lidem v místě nasazení. **Finanční důvody** jsou u vojáků až za výše zmíněnými motivy, jsou rádi, že si vydělají slušné peníze, ale nejsou pro ně tou nejspokojivější satisfakcí (Laštovková, Bernardová, 2014), na rozdíl od přesvědčení, že konají dobro, radosti ze získání nových zkušeností a nově navázaných přátelství (Ballová et al., 2009). Výjezd do mise jako **útěk před rodinnými a osobními problémy** uvádí vojenská psycholožka Dziaková (2009) i Ballová et al. (2009). V misi může voják zapomenout na konflikty, starosti a také unikne každodenním rutinním situacím. Nemusí řešit nákupy, platby, chod domácnosti nebo péči o děti, naopak se zúčastňuje adrenalinových zážitků, uniká ze šedivého života, může se věnovat jen sám sobě a své práci (Dziaková, 2009). Stehlík (2014) bere účast na misi jako vrchol vojenské služby, kterému předchází spousta výcviku a dřiny a potvrzuje další motivační faktor dle Dziakové (2009), že pro některé vojáky se výjezdem do mise naplní **smysl života a vyšší cíle**.

1.4.2 Požadavky a povinnosti kladené na vojáka

Voják, který má o vyslání do zahraniční mise zájem, se musí dostavit k předběžnému personálnímu pohovoru u budoucího velitele kontingentu. Zde se dozví předpokládané zařazení na systemizované místo. Po absolvovaném pohovoru musí předložit „Žádost o vyslání do zahraniční mise“ na personální oddělení u svého útvaru. Personální oddělení zašle žádost nadřízenému stupni ke schválení (Majer, 2003). V případě, že je voják vybrán, musí splňovat určité kvalifikační požadavky a předpoklady. Každé systemizované místo požaduje specifickou úroveň odborných znalostí a dovedností pro splnění stanovených úkolů. Základním personálním požadavkem pro působení v zahraniční operaci je příslušná odbornost a adekvátní znalost cizích jazyků, především anglického jazyka na požadované úrovni (MO, 2014b).

Zdravotní předpoklady zahrnují odpovídající zdravotní stav, fyzické předpoklady, psychickou způsobilost a negativní výsledek testu na požívání návykových látek. Zdravotní způsobilost je definována vyhláškou č. 357/2016 Sb. o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby. **Lékařská prohlídka**, která se provádí před odjezdem plnění úkolů v zahraničí, zahrnuje antropometrická měření, základní chemické vyšetření moči, fyzikální vyšetření interního charakteru, orientační neurologické vyšetření, vyšetření sluchu a zraku a orientační vyšetření chrupu. Součástí je také klinicko-psychologické vyšetření, které se provádí za účelem posouzení a vyhodnocení psychické způsobilosti a zjištění odolnosti psychických funkcí při zátěži za mimořádných podmínek. Lékařské vyšetření je závislé na podmínkách země, ve které bude voják nasazen a také na tom, zda má nějakou specializaci (např. výsadkář, průzkumník, potápěč...). Před vysláním do zahraniční operace je každý povinen podstoupit na základě nařízení hlavního hygienika MO vakcinaci proti infekčním onemocněním, která se vyskytují v budoucím operačním prostoru, a podrobit se odběru biologických vzorků do sérové banky (MO, 2014b) pro případ, že voják v misi onemocní a bude se muset určit, zda voják onemocněl již doma nebo až v misi, kvůli prokázání nemoci z povolání (Brunclík, 2014).

Aby mohl voják do zahraniční operace, musí být připraven i po tělesné stránce. **Tělesná příprava** se provádí s ohledem na předpokládané klimatické podmínky a charakter plnění úkolů v dané zahraniční operaci. Výcvik se zaměřuje zejména na oblast speciální

tělesné přípravy (MO, 2014b) tzn., že se výcvik provádí za nepříznivých povětrnostních podmínek, při zhoršené viditelnosti, v noci, záměrně se vytváří psychická zátěž nebo se výcvik provádí po únavě a námaze. Tělesná příprava sestává ze cvičení v překonávání překážek (překážkové dráhy), házení, lezení, plavání, pěší přesuny (na vodě, na sněhu, v bažinách...), přežití (řešení extrémních situací při plnění úkolů) nebo boje zblízka (MO, 2011b). Dále se před nasazením vojáci cvičí ve střelbě, hodů granátem, probíhá komplexní výcvik ve vojenském prostoru a musí se naučit o specifických kulturních a náboženských podmínkách v oblasti působení (Petříček, 2016).

V neposlední řadě musí být vojáci před misí způsobilí k bezpečnostním opatřením, které vydává NBÚ a poučení o ochraně utajovaných informací (MO, 2014b).

1.4.3 Péče o vojáka před vysláním do zahraniční operace

Důležitou součástí péče o vojáka před vysláním do zahraniční operace je **psychologická příprava**. Psychologickou přípravu zajišťuje organický vojskový psycholog případně psycholog ve spolupráci s Psychologickou službou AČR (Dziaková, 2009). Psycholog také provádí psychologický výběr personálu. Výběrem personálu a jeho psychologickou přípravou se minimalizuje riziko selhání jedince či poškození jeho duševního zdraví (MO, 2011a). Psychologická příprava se snaží vojáka přichystat na krajní zátěžové situace a na emocionální reakce. Využívá se při ní trenažérů, imitací bojů, modelových zátěžových situací, relaxačních metod aj. Zahrnuje zejména výcvik řešení zátěžových situací (přežití v neznámém terénu, slaňování z budov nebo vrtulníku, plnění úkolů bez základních potřeb – strava, spánek, práci v izolaci...), seznamuje s prostředím v místě nasazení (Dziaková, 2009), obsahuje trénink duševní hygieny, psychologické první pomoci, snaží se natrénovat psychiku v boji, vztahy a konflikty v jednotce a také to, jak bude působit nejbližší sociální prostředí na vojáka v misi (MO, 2011a). Voják má před nasazením do mise obavy z neznámého, z nepředvídatelných situací, může dojít k informační deprivaci nebo informačnímu přesycení, strachuje se tím, zda je na svůj nový úkol dostatečně vycvičen, zda si porozumí s novými kolegy a jak bude fungovat jeho rodina bez něj a jak on bude fungovat bez rodiny ((omezená komunikace s rodinou, sociální, intimní, fyzická a sexuální izolace aj.) Dziaková, 2009b).

Péče o rodinu před výjezdem do mise je neméně důležitá. V rámci péče o rodinu existuje tzv. **komise pro rodinu**, ve které jsou zastoupeni představitelé kontingentu, který bude vyslán do mise (Operační psychologie AČR, 2014). Členové komise pro rodinu pomáhají zprostředkovat kontakt s blízkým plnicím úkoly v misi, nabízejí odbornou pomoc právní, psychologickou nebo pomoc kaplana a někdy i praktickou pomoc (MO, 2008). Některé jednotky vyjíždějící do mise pořádají pro rodinu vojáka setkání, kde se mohou dozvědět, jak vypadá život v misi, aktuální informace z mise i to jaké obtíže může účast v misi přinést. Psychologové AČR popisují, co rodina, partneři a blízcí mohou prožívat před tím, než voják do mise odjede. Jsou to obavy o partnera, z prostředí, ve kterém se bude pohybovat, obavy ze samoty, strach z odloučení, obavy, jak sám/sama zvládnu domácnost a také touha si před odjezdem druhého ještě „užít“. Psychologové radí, jak má voják v takových případech své rodině pomoci. Důležité je si vzájemně naslouchat, nahlas vyjadřovat obavy, názory, dávat najevo porozumění, být tady pro své blízké a plánovat společné aktivity (Operační psychologie AČR, 2014).

O duševní/duchovní stav vojáka nebo rodiny před výjezdem do mise nebo v kteroukoliv dobu se může postarat také kaplan. Pokud má voják zájem, může využít pomoci Duchovní služby. Duchovní služba nabízí pomoc při řešení osobních, pracovních a rodinných problémů zaměstnancům rezortu MO, přispívá k prohlubování demokratických tradic evropské kultury v rezortu, vytváří podmínky pro naplňování lidských práv (MO, 2011a) a pořádá etické semináře ((učí vojáka tradičním vojenským hodnotám) Duchovní služba AČR, 2014). Vojenský duchovní je poradcem velitele v rámci vojenské etiky a mezilidských vztahů, pomáhá předcházet konfliktům, je k dispozici příslušníkům MO i jejich rodinám, vykonává bohoslužby a spolupracuje s duchovními ostatních církví i jiných armád, vojenskými lékaři, psychology a se všemi, kteří zabezpečují sociální politiku v rámci resortu MO (MO, 2011a).

Před samotným nasazením vojáků do operace se organizuje závěrečný slavnostní nástup pro příslušníky kontingentu a jejich rodinné příslušníky s představiteli armády a resortu MO (MO, 2014b).

1.5 Účast vojáka v zahraniční misi

Účast ve vojenské operaci je náročná jak z psychického, tak fyzického hlediska. Bývá spojována s různými krizovými situacemi a problémy. V této podkapitole se budu zabývat faktory, které působí na vojáka v misi a zátěžovými situacemi, které v rámci operace mohou nastat. Nejprve se pokusím charakterizovat jednotlivé fáze mise, tak, jak je uvádí psycholožka Dziaková (2009) a z nich plynoucí problémy.

První fáze se nazývá **adaptace** a trvá jeden až šest týdnů. Po příjezdu do mise si musí člověk chvíli zvyknout na nové kolegy, místo i život a chod celého kontingentu. V podstatě není sám, jak potvrzuje také Stehlík (2014), s tím, že největší výzvou na misi je nedostatek soukromí, protože jediným místem, které patří jen vojákově, je postel, polička a skříň. Voják poznává novou kulturu, jiná pravidla a jiné smýšlení obyvatel dané země (velkým problémem jsou žebrající děti, místní posuzují „bílého Evropana“ jako „bohatého cizince“ (Horký, 2007)). V případě, že se voják na počátku mise nespokojí s tavním prostředím, může vzniknout maladjustace a maladaptace, která se může projevovat konflikty s kolegy, nízkým sebevědomím, nespokojeností aj. Neúspěšná adaptace způsobuje problémy nejen jedinci, ale i okolí. Může způsobit psychické, sociální problémy, rizikové chování až psychické či psychosomatické onemocnění (Paulík, 2017). Proto by se při prvních příznacích maladjustace a maladaptace měla řešit odborně po psychologické, personální i vojenské stránce (Dziaková, 2009). Aby voják nepodléhal depresivním pocitům a nedocházelo tak k sociálně – psychologickému napětí nebo negativním psychickým stavům (aby na chvíli vypnul nebo zaměstnal hlavu (Stehlík, 2014)), je důležité si během prvních týdnů vytvořit „relaxační stereotyp“ (Dziaková, 2009). Jak konstatuje npor. Kabát (Deckerová, 2010), nejlepší relaxace je dělat to, co mě baví, např. hraní na PC, četba, sledování filmů, poslouchání hudby nebo fyzická zátěž (individuální – posilovna, běh; kolektivní – volejbal, fotbal), která je přirozeným antidepresivem. Dodává, že vojáci v misi vždy uvítají nějaké zpestření okořeněné humorem.

Po přijetí popřípadě nepřijetí prostředí zahraniční mise následuje druhá sociálně psychologická fáze **normalizace**. Fáze normalizace zpravidla trvá od šestého týdne až po týden dvanáctý. V této fázi existují minimální vztahové (vztahy na pracovišti,

rodinné vztahy) i intrapersonální konflikty. Vyznačuje se vysokým pracovním nasazením a soustředěním se na práci, která je odváděna bez chyb (Dziaková, 2009).

Ve čtvrtém a pátém měsíci operace je voják zvyklý na pracovní režim, zná dobře život na základně, pobyt se pro něj stává rutinou. Obzvláště u funkcí, které vyžadují práci pouze na základně (např. kuchaři, spojaři...) a nevyjíždí na patroly, hrozí problém zvaný stereotypie a ponorková nemoc. Život na základně může působit „skleníkovým“ efektem, vojákovi se zdá, že neexistuje jiný svět a připadá si jako „lev v kleci“. Ponorková nemoc je sociální frustrace, kterou člověk pocítuje při omezování svobody a je-li vystaven nějakému nátlaku (Nakonečný, 1997). Jako reakce na ponorkovou nemoc se nabalují další zlozvyky ve formě pomlouvání, nesnášenlivosti až mobbingu (Dziaková, 2009), který zahrnuje soustavný tlak a opakované útoky skupiny či jednotlivce na jedince, kdy cílem je vyloučit jej z kolektivu a ztěžovat mu plnění pracovních povinností (Svobodová, 2008). Další problémy, které mohou nastat v této fázi mise, jsou pocity nedostatečného soukromí, intimity a osobního prostoru. Málokterý voják bydlí v tzv. bihatu nebo korimeku sám, navíc jsou zde tenké stěny, takže všichni vědí vše o vašem soukromém životě a nemáte se kam schovat, kam utéct. V souvislosti s výše zmíněným pocitem nedostatku intimity, může v této fázi operace vyplynout konflikt mezi muži a ženami na pracovišti. Jak uvádí Dziaková (2009), ženy v armádě dokážou polidštit kolektiv, vyslechnout muže, když má potíže, poradit, ale může nastat problém, když žena zapomene na to, že je v práci a chce vyniknout jako žena. V jednotkách, kde jsou ženy v početním oslabení oproti mužům, by měla vojákyně dodržovat pravidla a kázeň, aby nemohlo dojít k nedorozuměním ze strany mužů k ženám a samozřejmě i naopak (Zeman, 2002). V případě, že dojde k sexuálnímu kontaktu mezi kolegy (dobrovolnému), může toto jednání narušit vztahy na pracovišti a na jednotce a navíc jedinci, který má sex, budou závidět ostatní, kteří sex nemají a stane se terčem pomluv (Dziaková, 2009). V období tzv. **stereotypie** (4. až 5. měsíc) se často objevují problémy doma. Mohou mít reálný základ nebo mohou vzniknout kvůli nějakému nedorozumění. Dnes může voják volat nebo „skypovat“ domů téměř každý den, po nějakém čase, kdy si všechno důležité a zajímavé se svými blízkými pověděl, se může stát, že už si vlastně partneri nemají, co říct.

Závěrečná fáze v případě půlroční mise připadá na šestý měsíc. Vojáci se již těší domů, myslí na život u své rodiny, mají pozitivní náladu a panuje příjemná atmosféra na

jednotkách. Voják si je jistý svou prací, proto právě z důvodu nepozornosti a uvolnění, vznikají chyby, které mohou ohrozit i zdraví vojáků (Dziaková, 2009).

1.5.1 Faktory působící na vojáka při účasti na zahraniční misi

Nyní zkusím shrnout, s jakými nejčastějšími problémy se voják v misi potýká, dále navážu zátěžovými situacemi, ve kterých se nachází. Dziaková (2009) uvádí jako nejčastější problémy odloučení do rodiny a domova v ČR a z toho vyplývající situace např. nevěra, řešení problémů na dálku, sexuální abstinence, nedostatek informací. Dále vznikají problémy v rámci skupiny nebo jednotky, které pramení ze stereotypie, monotonie, nedostatku odpočinku a vzájemné netolerance. K častějším potížím patří i již výše zmíněná maladjustace, maladaptace, mezilidské vztahy a psychologické změny po úrazech či nehodách.

Zátěžové situace

V této podkapitole se budu zabývat situacemi, ve kterých se voják v operaci může ocitnout a které se označují jako zátěžové. Čírtková (2004a) tyto situace popisuje jako náročné a konfliktní, kladoucí na člověka zvýšené nároky a požadavky a člověk je může zvládnout jen za použití všech svých psychických a fyzických sil. Požadavky na vyřešení a tlak na jedince převažují nad schopností tuto situaci zvládnout. Jak uvádí Kvintová (2016) některá odborná literatura nerozlišuje pojmy zátěž a stres, jsou používány ve stejném významu. Jiní autoři např. Mikšík (2003) definují stres jako kategorii zátěžových situací. Dle Paulíka (2017) je stres jedna z podkategorií zátěže, s čímž se ztotožňuje Kvintová (2016), která popisuje zátěž jako přirozenou součást života s maximálně středními nároky a stres potom jako zátěž, která překračuje možnosti jedince a má negativní dopady. Zátěžové situace rozdělím dle Čírtkové (2004a) a to na frustraci, deprivaci, konflikty, problémy a stres. Aby byl výčet úplný, doplním mezi zátěžové situace trauma a krizi podle Vágnerové (2008).

Zde ještě zmíním **extrémní fyzickou zátěž**, se kterou se voják v misi setkává a kterou lze zahrnout do zátěžových situací. Při patrolách se voják pohybuje v terénu, využívá se zde tzv. zrychlených přesunů, vojáci se přesunují pěšky se zátěží, která může např. u střelce vážit až 71,41% celkové hmotnosti těla. Náročnost pochodu nezvyšuje pouze

zátěž, ale i terén, povrch trasy a rychlost pochodu (Stehlík a kol., 2012). Mezi další příčiny zvyšující tělesné vypětí patří fyzické strádání z horka, zimy, sucha, vlhka, špíny, zranění, nemoci, z nedostatku jídla či vody, kromě toho únava, vyčerpání, jiné geografické a klimatické podmínky a další. Toto tělesné vypětí může způsobit psychickou vyčerpanost, skleslost, zhoršenou schopnost soustředit se, podrážděnost, sníženou sebekontrolu (Dziaková, 2009).

Frustrace

Frustrace je situace, kdy toužíme po uspokojení určité potřeby, ale v cestě nám stojí překážky, které nám znesnadňují či znemožňují dosáhnout cíle. Překážky mohou být jak vnější (nedostatek prostředků, zákaz k činnosti), tak vnitřní (nedostatečné schopnosti jedince, nedostatečný motiv). U frustrace jedinec reaguje na překážky nepřiměřeným způsobem. Důsledkem frustrace je agrese. Agrese směřuje buď přímo proti činiteli frustrace, nebo se přesouvá na vhodnější objekt (příp. i sám na sebe). Agrese nemusí být nutně reakcí na frustraci, může to být také únikové chování (např. změna pracoviště), regrese ((primitivnější chování) Čírtková, 2004a), kompenzace, deprese, rezignace, odevzdanost (Paulík, 2017). Zkušenosti s frustrací jsou poměrně časté. Frustrace nemusí být vždy nežádoucí, protože nutí člověka hledat jiná řešení a umožňuje mu tak posouvat se dál (Vágnerová, 2008). Frustraci vojáků může způsobit např. zjetí, chyby ve vedení, špatná podpora, ignorace autority vojáků místním obyvatelstvem, rozdíly v platech nebo různé výhody mezi kontingenty (Dziaková, 2009b).

Deprivace

U dlouhodobého neuspokojování potřeb mluvíme o deprivaci (Paulík, 2017). Deprivace patří mezi závažné zátěžové situace, může negativně ovlivnit psychický stav jedince i jeho psychický vývoj. Deprivaci dělíme na **biologickou**, ta ohrožuje tělesné i duševní zdraví, může vést k závažnému poškození. Jde o nedostatek potravy, spánku, tepla atd. (Vágnerová, 2008). Další deprivací je deprivace **senzorická** (smyslová). Člověk má nedostatek podnětů (Hartl, Hartlová, 2009). **Citová** deprivace neboli emoční je jednou z nejzávažnějších z psychického hlediska (Wedlichová, 2009). Jde o neuspokojení potřeby lásky a citového vztahu (Vágnerová, 2008). Důsledkem můžou být poruchy v citové a vztahové oblasti, ztráta zájmu o okolí až izolace (Wedlichová, 2009).

Sociální deprivace vzniká z omezení kontaktu s lidmi, dochází ke ztrátě sociálních kontaktů až, stejně jako u deprivace citové, může dojít k izolaci. Kromě těchto deprivací se můžeme setkat s **kognitivní** deprivací ((výchovné a výukové zanedbávání) Vágnerová, 2008) a deprivací **motorickou** ((nemožnost přiměřeného pohybu) Hartl, Hartlová, 2009).

Konflikt

Konflikt znamená srážku protichůdných tendencí, které jsou podobně silné a znemožňují jedinci se rozhodnout (Wedlichová, 2009). Konflikt patří k obvyklým obtížím k tzv. daily hassles (denní mrzutosti), to znamená, že nám narušuje celkový komfort, ale není závažným problémem, dokud netrvá příliš dlouho nebo ho není schopen člověk vyřešit (Vágnerová, 2008). Konflikty rozdělujeme na **intrapsychické** (vnitřní) a **interpersonální** (mezi jedinci). Interpersonální konflikty dále dělíme na konflikty představ, které vznikají např. tím, že každý jedinec má jiná očekávání a můžeme je řešit vyjasněním si pojmů, upřesňováním a komunikací. Dalšími konflikty mezi dvěma jedinci jsou konflikty názorů (každého názor je subjektivní, tento konflikt lze obtížněji řešit a to např. za pomoci diskuze, hlasování...) a konflikty postojů (postoje jsou názory, které jsou významné po citové stránce, což oproti řešení konfliktů názorů, ještě více znesnadňuje jejich řešení). A jako poslední Kvintová (2016) uvádí konflikty zájmů, které jsou nejvyšším stupněm konfliktů a víceméně pokaždé vedou ke „srážce osob“ bez kompromisů. Jak popisuje Nakonečný (1998) vnitřní konflikty lze také dělit a to následovně: konflikt apetence - apetence (jde o nejlehčí intrapersonální konflikt, jedinec si volí ze dvou pozitivních věcí), konflikt averze – averze (nejtěžší vnitřní konflikt, jedinec si vybírá ze dvou nepříjemných možností), konflikt apetence – averze (objekt má pozitivní i negativní vlastnosti). Mezi nejčastěji uváděné intrapsychické konflikty patří závislost vs. nezávislost (např. v péči), intimita vs. osamělost a další dva konflikty se více dotýkají vojáků v misi a to soutěžení vs. spolupráce a střet morálních zásad s pudovými silami ((např. agresivita) Kvintová, 2016). Dle Paulíka (2017) k vnějším konfliktům přispívá nedostatečná komunikace, příliš vysoké sebevědomí, agresivita, negativní emoce a intrapersonální konflikt může vzniknout, pokud jedinec cítí ohrožení v uspokojování individuálních potřeb nebo pokud jsou ohroženy jeho hodnoty. Důsledky konfliktů mohou být jak pozitivní (změna,

zlepšení vztahů, spolupráce...), tak negativní (nedůvěra, nenávisť, neochota spolupracovat...).

Problémy

Podstatou problému jsou zvýšené nároky na řešení úkolů. Jedinec musí tyto úkoly řešit nestandardně, novým postupem, jinak, než je zvyklý (Čírtková, 2004a), musí se více snažit, příp. hledat pomoc nebo se situaci vyhnout, utéct před ní. Problémy, které se neřeší, mohou způsobit další negativní následky (Paulík, 2017). Na rozdíl např. od frustrace, na kterou jsou reakce automatické, je přemýšlení o problému vždy vědomé, záměrné (Nakonečný, 1998).

Krize

Pojem krize se často uvádí jako synonymum s pojmy trauma, stresor, stres (Mareš, 2012). Paulík (2017) zařazuje krizi mezi zátěžové situace. Špatenková (2004) také konstatuje, že pojem krize bývá zaměňován s jinými pojmy, ale podobnost vyvrací. Uvádí, že stres je nadlimitní zátěž, kterou je člověk schopen zvládnout, oproti tomu krize je reakce na situaci, kterou člověk nemůže snadno řešit obvyklým způsobem. Dále uvádí rozdíl mezi pojmy trauma a krize. Dle Špatenkové (2004) je krize definována jedincem (tím, kterému se krize přihodila), zatímco trauma je definováno tím, co se stalo, tedy podnětem. Trauma je reakce na situaci, která vznikla v důsledku náročné životní zkušenosti. V této podkapitole budu popisovat krizi jako samostatnou zátěžovou situaci, ačkoliv úzce souvisí s pojmy „stres“ a „trauma“, kterými se budu zabývat v následující podkapitole.

Dle Baštecké (2005) je krize proces, kdy jedinec reaguje na situaci, kterou nemůže řešit obvyklým způsobem, kterým jinak zátěžové situace řeší. Požadavky kladené na vyřešení situace překračují jeho možnosti a síly. Jak uvádí Špatenková (2004), krize je situace, která postihuje společnost, komunitu i sociální skupiny, ale nejvíce se dotýká jedince. Krize je situace, která je vnímána negativně. Vágnerová (2008) krizi popisuje jako důsledek vyhocené situace, na kterou přestaly fungovat dosud užívané způsoby adaptace a musejí se hledat jiné. Krize je nezvládnutelný problém. Vodáčková (2002, s. 28) představuje definici René Thoma: „*V krizi je každý subjekt, jehož stav, který se*

projevuje zdánlivě bezdůvodným oslabením jeho regulativních mechanismů, je tímto subjektem samotným vnímán jako ohrožení vlastní existence.“ Dále Vodáčková (2002) uvádí, že krize vede ke změně vzorů a způsobů našeho chování, přináší změnu, pozitivní nebo negativní.

Krize může vzniknout z vnějších a vnitřních příčin. Vnější příčiny jsou ztráta objektu, volba z více objektů nebo změna vnějších podmínek. Vnitřní příčina znamená využití náhradního opatření ke zvládnutí úkolu, které však selže. Situace, které mohou vyvolat krizi u jedince, jsou např. autonehoda, zneužití, loupež, fyzický úraz atd. Situace, které mohou vyvolat krizi v komunitě, jsou zemětřesení, požár, velké nehody, terorismus aj. (Špatenková, 2004). Nejvýznamnější **precipitory (urychlovače) krize** jsou úmrtí partnera, rozvod, rozpad manželství, uvěznění, úraz nebo vážné onemocnění. Z tabulky životních událostí, jak ji uvádí Vodáčková (2002) jsem vybrala ty precipitory, které jsou nejzávažnější a zároveň ty, které se nejvíce dotýkají vojáků v misích.

Krize lze vymezit do kategorií **vývojových krizí**, ty jsou spojeny s očekávanými životními změnami, jsou součástí života (Špatenková, 2004). Kategorie **krizí situačních**, to jsou nejčastější typy krizí, vyvolává je náhle vzniklá situace, která jedince ohrožuje, vzbuzuje v něm úzkost a vyvolává v něm pocity nouze a tísně. Může mít podobu tzv. poslední kapky (Baštecká, 2005). Dochází také ke **krizím kumulovaným** (chronickým) v případě, že nejsou vyřešeny krize situační a vývojové (Špatenková, 2004). Jak uvádí Paulík (2017) existují různé modely fází krize. První reakce na krizovou situaci je odmítání, zděšení, ohrožení, šok. Ve druhé fázi dochází k popírání, racionalizaci, velmi intenzivním emocím (Špatenková, 2004), zažíváme pocit zranitelnosti a nedostatku kontroly nad situací. Ve třetí fázi se snažíme najít řešení problémů, jsme přístupní pomoci (Vodáčková, 2002) a projevujeme zájem o budoucnost. Čtvrtá fáze umožní buď novou orientaci, událost bereme jako životní zkušenost (Špatenková, 2004) nebo přinese kognitivní, emocionální a psychologické změny a je potřeba vyhledat odbornou pomoc (Vodáčková, 2002).

Pokud u člověka nastane krize, lze jí řešit několika způsoby. Krizi lze řešit **svépomocí**, pomocí rodiny a pomocí v komunitě anebo pomocí odbornou. Jak uvádí Vodáčková (2002), je svépomoc stěžejní pro zvládnutí náročné situace. Svépomoc využívá tzv. **obranných mechanismů** např. útok, útek, represe (Špatenková, 2004), panika, útlum

nebo ztuhnutí. Tyto mechanismy jsou na úrovni instinktů zajišťujících přežití (Vodáčková, 2002). Člověk v krizi využívá také tzv. **copingových strategií**. Dle Špatenkové (2004) copingové strategie berou v potaz realitu, na rozdíl od obranných mechanismů, které realitu falzifikují. Coping je proces zvládnání nároků, které přesahují běžnou kapacitu adaptace jedince nebo ji nedostatečně využívají. Coping může být zaměřený na problém, v případě, že je jedinec aktivní a usoudí, že s problémem lze něco dělat. Coping zaměřený na emoce působí, když jedinec nevidí východisko ze situace a začne přehodnocovat na situaci názor (Paulík, 2017).

Odborná krizová pomoc je komplex služeb, které poskytují klientovi podporu, bezpečí. Odborná práce s člověkem, který se ocitl v krizové situaci, se nazývá **krizová intervence**. Jde o rychlý až okamžitý zásah. Krizová intervence je preventivního charakteru (Vodáčková, 2002). Cílem krizové intervence je stabilizace osobnosti, podpora psychické výkonnosti, pomoc najít smysl a perspektivu do budoucna (Dziaková, 2009a).

1.5.1.1 Stres, trauma a posttraumatická stresová porucha

V následující podkapitole se budu zabývat pojmem stres, pojmem trauma, který je se stresem úzce spjatý a reakcemi na tyto zátěžové situace a posttraumatickou stresovou poruchou. Nakonec zmíním, jaké jsou formy pomoci na tyto reakce. V podkapitole se budu také zabývat stresem v misi.

Stres

Jak uvádí Čírtková (2004a) problematika stresu je velmi rozsáhlá a má interdisciplinární charakter. Pojem stres byl poprvé použit H. Selyem jako výraz pro fyziologické projevy, kterými organismus reaguje na zátěž (Vágnerová, 2004). Další teorie stresu chápe stres jako stimul. Stres je v tomto pojetí synonymem pro životní událost, která vyžaduje adaptační úsilí. Oproti tomu model stresu P. S. Lazaruse a S. Folkmanové označuje stres jako transakci, tedy stres není událostí, ale jde o vzájemné působení jedince a jeho prostředí (Mareš, 2012). Podobnou definici stresu uvádí také Čírtková

(2004a), dle ní je stres vliv životního prostředí (fyzikálního, chemického, sociálního, politického) na citlivé jedince, u kterých je ohroženo fyzické a psychické zdraví.

Stres je vnímám negativně, ale neplatí to vždy. Stres může člověka stimulovat, aktivovat a tím zvyšovat jeho možnosti a kompetence. Extrémní sportovci stres dokonce vyhledávají, protože při stresových fyzických aktivitách se vyplavují endorfiny a navozují příjemné pocity (Vágnerová, 2004). Stres tedy můžeme členit na **eustres a distres**. Distres je nežádoucí, ohrožující, je to nebezpečná zátěž (Paulík, 2017). Eustres je příjemný, úroveň zátěže je snesitelná a mobilizuje k vyšším výkonům. Zvyšuje výkon jak fyzický, tak psychický, vojáci ve stresových situacích udržují lépe pozornost a jsou více aktivní (Dziaková, 2009a).

Stres můžeme dále dělit podle délky trvání a to na **chronický a akutní**. Akutní stres je náhlý, přichází bez předchozího varování. U chronického stresu působí stresující faktory po delší dobu. Tyto stresující podněty mohou být různě intenzivní. Příkladem jsou dlouhodobé problémy v manželství (Matoušek, 2003). Ve vojenské oblasti rozlišujeme ještě jiné dva druhy stresu. **Bojový stres**, který je přímo v bojové situaci (přestřelka, útoky na doprovodnou kolonu, útoky na základnu) a **operační stres**, voják nemusí bojovat, stačí vědomí, že je nasazen ((v zahraniční operaci, při živelních katastrofách) Deckerová, 2010).

Podněty vyvolávající stres se nazývají **stresory**. Stresory obecně diferencujeme na vnější a vnitřní. Vnější stresory mohou být fyzikální, chemické, biologické, psychické, sociální, časové aj. Vnitřní stresory vycházejí z osobnostních charakteristik jedince (Kvintová, 2016). Paulík (2017) rozděluje stresory na reálné a potenciální. Reálné stresory aktuálně ohrožují život člověka. Potenciální stresory vyvolávají stres po dosažení určité intenzity, frekvence, nahromadění nebo doby trvání. Zda se potenciační faktory stanou reálnými, závisí na subjektivním hodnocení, osobnostní charakteristice jedince, způsobech vyrovnávání se se zátěží, zkušenostech jedince, sociální opoře a na přítomnosti nepříznivých životních událostí nebo daily hassles (denních nepříjemnostech).

Dziaková (2009a) člení nejčastější stresory vojáka na **objektivní a subjektivní**. Do objektivních zahrnuje vnější prostředí práce (hluk, teplota, prašnost, dojíždění do práce...), životosprávu (nedostatek spánku, nepravidelná strava...), vojenské prostředí

(zodpovědnost velitelů za vojáky, příkazy, krátké termíny na splnění, rizikové činnosti...) a meziosobní vztahy (konflikty v partnerských i pracovních vztazích). Jako subjektivní stresor uvádí samotnou osobu vojáka, který má moc starostí, zažívá stavy beznaděje a strachu, prožívá zlost, je výbušný atd. Ve své disertační práci Dziaková (2009b) zmiňuje jiné dvě kategorie stresorů týkající se vojáků v misi. Jednou z těchto kategorií jsou **dlouhodobé obtíže**. Mezi dlouhodobé obtíže řadíme odloučení od rodiny (vojákovi chybí rodina, se kterou může jen obtížně komunikovat a má pocit psychické izolace), pracovní stresory (ty závisí na lokaci mise i funkční náplni vojáka – těžká fyzická práce, nuda, smysluplnost mise, konflikty s velením...), fyzikální podmínky (závislé na lokaci mise – chlad, špína, prach, vlhko, ubytování, nedostatek soukromí, náročné klima...). Druhou kategorií jsou **aktuální obtíže**, které rozlišujeme na **potenciálně traumatické stresory a netraumatické stresory**. Potenciálně traumatické stresory jsou spojené s ohrožením života – přestřelka, role rukojmí, účastník bombardování, vystavení násilí, zranění, vlastní bojová činnost, střelba, miny aj. Mezi netraumatické stresory patří konfrontace s místním obyvatelstvem, utrpení místních, agresivní chování ze strany místního obyvatelstva, patrolování, pobyt v oblasti min, odstřelovačů atd. Abych shrnula nejčastější stresory v misích, uvádím tabulku dle Dziakové.

Tab. 1 Příklady bojových stresorů

Fyzikální	Psychické
Horko, chlad, vlhko, vibrace, hluk, nárazy, hypoxie, páry, otravy chemikáliemi, ionizační záření – radiace, těžká fyzická práce, ostré světlo, tma, mlha, obtížný terén	Přebytek či nedostatek informací, senzorická deprivace či přetížení, dvojznačnost, neurčitost, nejistota, izolace, nepředvídatelnost, časový tlak versus čekání, role vyplývající z povinností, obtížné posuzování a rozhodování, organizační dynamika, těžký výběr či nulová volba, rozpoznání narušeného fungování systému
Fyziologické	Emoční
Spánkový deficit, dehydratace, malnutrice, špatná nebo nedostatečná hygiena, svalová a aerobní únava, poškozený imunitní systém	Strach, úzkost, produkování hrozeb (zranění, neúspěch, ztráty), resentment, hněv, vztek, frustrace, hrozby ztráty, pocit viny, nulová aktivita, nuda, konfliktní motivy (obavy o domov/loajalita), spirituální konfrontace nebo pokušení způsobující ztrátu důvěry či víry, interpersonální pocity

Zdroj: Dziaková, 2009a

O adaptaci na zátěž se hovoří jako o vyrovnávání se se zátěží. V případě adaptace na stresory se užívá pojem zvládnání ((coping) Paulík, 2017). Jak uvádí Nakonečný, ke zvládnutí stresu se využívají tzv. **copingové strategie** (1997). O copingových strategiích jsem se zmiňovala již v části krize, doplním, že Nakonečný uvádí tři copingové strategie – zaměření se na změnu vnějších podmínek, zaměření se na vnitřní podmínky čili emoce nebo zaměření se na význam situace, přehodnocení situace (1998).

Reakce na stres probíhá ve třech fázích, které se formulují jako adaptační syndrom. 1. fáze **GAS (generální adaptační syndrom)** se nazývá poplachová (Vodáčková, 2002), aktivují se obranné fyziologické i psychologické reakce (Vágnerová, 2004). Ve 2. fázi – rezistence - si organismus na stres zvyká (Vodáčková, 2002) a lze hledat účelné strategie zvládnutí stresu (Vágnerová, 2004). 3. fáze – vyčerpání znamená, že selhává organismus, jestliže vyčerpá adaptační a regulační schopnosti (Vodáčková, 2002),

může jít o závažnější a trvalejší problémy ((např. psychosomatické poruchy) Vágnerová, 2004).

Nyní zmíním, jak působí stres na vojáka. Dziaková (2009a) uvádí, že v krátké době po vzniku stresu je voják nespokojený, nepozorný, pociťuje únavu, bolí jej hlava, hůře se mu dýchá, cítí strach, je výbušný, ztrácí chuť k jídlu nebo jí, i když nemá hlad. Pokud se neodstraní stresory, po delší době voják pociťuje nespokojenost v zaměstnání, emocionální vyčerpanost, více kouří, pije kávu, alkohol, přejídá se, bolí ho svaly, má žaludeční nevolnost, je konfliktní ke druhým lidem.

Trauma

Trauma je náhle vzniklá negativní situace, která vede k poškození nebo ztrátě s dopady na emoční oblast (Vágnerová, 2008). V této části se budu zabývat psychickým traumatem, které souvisí s posttraumatickou stresovou poruchou (dále jen PTSD). Psychické trauma je narušení lidské psychiky, které nastává v důsledku traumatické události (Kulíšek, 2011). Traumatizující událost je výjimečně nebezpečná, má katastrofický charakter a vyvolala by hluboké rozrušení téměř u kohokoliv (Baštecká, 2005), navozuje pocity ohrožení života, bezmocnosti a příčina přichází zvnějšku (Vodáčková, 2002). Trauma může být způsobeno člověkem nebo přírodní katastrofou. Trauma může vyvolat válka, zneužívání, šikanování, propuštění z práce, násilí, záplavy, havárie dopravních prostředků, zdravotní problémy (Kulíšek, 2011). Dziaková (2009b) uvádí následující **traumatizující události**: vážné ohrožení zdraví dětí, partnera, přátel, vlastního zdraví, svědectví vážné nehody, smrti, zážitky z nasazení při mimořádných událostech nebo katastrofách, být obětí, rukojmím, zážitek únosu, přestřelka s následkem zranění či smrti.

Projevy a procesy, které nastávají po traumatu, shrnujeme jako **akutní reakci na stres**. Tato reakce je charakteristická využitím obranných a ochranných reakcí. Rozeznáváme aktivní reakci, nazývanou útok nebo útek, charakteristickou rychlou mobilizací sil a pasivní reakci nazývanou „mrtvý brouk“ (Vodáčková, 2002). Vojenská podoba akutní reakce na stres je **bojová stresová reakce**. Bojová stresová reakce je charakteristická „strachem o život“. Zvládat bojovou stresovou reakci lze za pomoci zásad tzv. **BOJI** (blízko - s očekáváním zdatnosti - jednoduše - ihned). Intervenci vojákovi poskytnete

kamarád nebo kolega z jednotky, co nejdříve, na základě svépomoci nebo pomoci skupiny. Voják nedostává léky (Baštecká, 2005).

Posttraumatická stresová porucha

Reakce na traumatickou událost se může projevit i po určité době (Mareš, 2012). Jde o opožděnou reakci, která se ukáže po měsících i letech po události a nazývá se posttraumatická stresová porucha ((dále jen PTSD) Vodáčková, 2002). PTSD - post traumatic stress disorder je duševní porucha (Kulíšek, 2011). MKN (2008) - 10. revize řadí PTSD do kapitoly duševních poruch a poruch chování pod kódem F43.1. Před tím, než byla PTSD zařazená do diagnostických kategorií, označovala se jako tzv. postvietnamský syndrom, který se projevoval u veteránů války ve Vietnamu, u nichž se objevovaly problémy jako nespavost, agresivita, neklid (Čírtková, 2004b). Po dalších výzkumech se však ukázalo, že podobnými příznaky trpí i lidé, jež se stali oběťmi nehod, násilí, znásilnění a jiných traumat (Kulíšek, 2011). Následně byla PTSD v roce 1979 zařazena do oficiálního klasifikačního manuálu pro statistickou evidenci psychiatrických poruch a nemocí ((DSM) Čírtková, 2004b).

Jak uvádí Kulíšek (2011), traumata způsobující PTSD jsou pro každého jednotlivce jedinečná. Dle MKN – 10 (2008) jsou pro vznik PTSD důležité individuální predispozice, zranitelnost a způsob manifestace choroby z poruchy přizpůsobivosti. PTSD může být **akutní** - nastává hned po traumatu, je léčitelná a lze vyléčit nebo **chronická** - nastává později a lze ji pouze léčit, ne však vyléčit (Kulíšek, 2011).

Diagnostická kritéria PTSD, tak jak je uvádí DSM - V ((diagnostic and statistical manual of mental disorders) 2013) jsou:

- a) vystavení smrti, ohrožení smrtí, vážné zranění, sexuální nebo jiné násilí, tyto události mohou být přímé nebo se jich účastnit jako svědek, opakující se vystavování traumatickému zážitku např. policisté při ohledání místa činu
- b) přítomnost následujících příznaků – opakované, vtíravé myšlenky na traumatickou událost, vracející se děsivé sny, pocit, jako by se traumatická situace znovu opakovala (tzv. flashback), psychická újma, fyziologické reakce při setkání s okolnostmi připomínajícími traumatickou událost

- c) vyhýbání se myšlenkám, situacím, lidem, místům, které by připomínali traumatickou událost
- d) negativní změny, pocity odloučení od ostatních, neschopnost prožívat pozitivní emoce, strach
- e) podrážděnost, agrese, bezohledné chování, problémy se soustředit, poruchy spánku
- f) příznaky trvají nejméně jeden měsíc
- g) porucha způsobuje potíže v práci, v soukromém i společenském každodenním životě
- h) porucha není přičítána lékům, alkoholu nebo jinému zdravotnímu stavu

Nyní uvedu symptomy PTSD dle Kulíška (2011), který čerpá ze svých vlastních zkušeností. Nejčastější symptomy tedy jsou:

- hněv, pocit viny
- vzpomínky, kterých se nelze zbavit
- strach, který nemá příčinu, deprese
- obavy o život, obavy z nemocí
- přehnaná ostražitost (voják je neustále v pohotovosti)
- požívání drog a alkoholu
- vyhýbání se vojenské problematice
- poruchy spánku
- ztráta paměti (voják si není jistý, zda se událost vůbec stala)
- neodbytné myšlenky až posedlost

V léčbě PTSD se využívá několika přístupů. Foa et al. (2013) upozorňují na důležitost **prevence chronické PTSD**, která by měla zahrnout psychologický **debriefing**. Debriefing z anglického jazyka znamená podat hlášení, je to technika pro vyrovnávání se s traumatizující situací. Obvykle se provádí ve skupině. Umožňuje člověku sdělit svoje zážitky z traumatizující události (Vodáčková, 2002). Debriefing není terapie. Při skupinovém debriefingu se stírají rozdíly mezi služebními posty, každý hovoří za sebe a provádí se pouze v okruhu osob, které patří k postiženým či k psychologickému týmu (Dziaková, 2009a).

Léčebné metody chronické PTSD jsou kognitivně – behaviorální terapie (KBT), léčba psychofarmaky, EMDR, skupinová terapie, psychodynamická terapie, hypnóza, arteterapie, rodinná terapie a psychosociální rehabilitace (Foa et al., 2013). KBT probíhá za vedení psychoterapeuta v rámci 10 – 16 sezení. Nemocný se vystavuje spouštěcím momentům a tím dochází k desenzibilizaci. Úspěšnost léčby KBT je poměrně vysoká. K léčbě pomocí farmakoterapie se užívají antidepresiva skupiny SSRI (serotonin selective reuptake inhibitors), léčba trvá měsíce, výhodou je rychlejší efekt a široké spektrum účinku, léčba bývá úspěšná (Pidrman, 2002). EMDR (eye movement desensitization and reprocessing) je metoda, kterou v roce 1991 vytvořila dr. Francine Shapiro. Studovala Pavlovovu práci, která se týkala excitační – inhibiční rovnováhou v mozku a stvořila psychoterapeutickou metodu, která využívá očních pohybů ke stimulaci levé a pravé hemisféry mozku a tím dochází ke znecitlivění a přepracování traumatické události (Luber, 2015). Člověku, který trpí PTSD pomáhá relaxace, čínské bojové umění tai – chi, meditace, mít domov a přátele, mít se komu svěřit (Kulíšek, 2011).

Důležitá je u traumatické události **psychologická první pomoc**. Prvním krokem je vzdálit postiženého z místa události, provést grounding (což znamená uzemění, posadit postiženého, opřít o zed'; při jeho nedostatku ztrácí člověk „půdu pod nohama“), centering (uvědomění si sám sebe, fyzicky i psychicky (Baštecká, 2004) a focusing (odpoutat pozornost od traumatu). Dále musíme dát najevo „raněnému“, že není sám, mluvit s ním, aktivně naslouchat a pomoci mu s jeho potřebami (Dziaková, 2009a).

Mareš (2012) ve svém výzkumu zjistil, že posttraumatický rozvoj u příslušníků bojových jednotek, kteří vyjíždějí do misí, není příliš vysoký (konkrétní čísla neuvádí). Jako faktory, proč tomu tak je, zmiňuje pečlivý psychologický výběr vojáků, důkladný výcvik s co nejvíce náročnými situacemi, výborné sociální zázemí na vojenské základně, působnost vojenských psychologů a kaplanů na misi a psychologické vyšetření po návratu z mise. Oproti tomu Kulíšek (2011) zdůrazňuje, že v AČR chybí komplexní program všestranné péče o válečné veterány. Zkvalitnil by přípravu vojáků vysílaných do zahraničních misí a cvičně je vystavil a naučil zvládat stresové situace, které tam mohou zažít. Zdůrazňuje také, že chybí vyškolený personál, který by

poskytoval terapeutickou pomoc postiženým PTSD a postrádá osvětovou kampaň týkající PTSD v rámci AČR.

1.5.2 Mezilidské vztahy v zahraniční misi

Jak jsem již zmiňovala u jednotlivých fází mise, mohou v průběhu operace nastat problémy v interpersonálních vztazích. Dle Dziakové (2009b) má významnou úlohu na soužití vojáků v misi velitel jednotky. Velitel jednotky by měl mít u svých podřízených přirozenou autoritu, měl by být schopen správně vymezit rámec pracovních povinností a také nastavit pravidla pro vzájemnou koexistenci v misi. Atmosféra mezi vojáky na základně je důležitou součástí celkové pracovní spokojenosti. Bohužel vlivem nahromadění stresu, neustálým tlakem a nedostatkem odpočinku dochází ke zhoršování pracovních vztahů (Svobodová, 2008).

V zahraničních operacích se narušení sociálních vztahů projevuje šikanováním mezi vojáky navzájem, vyřizováním si účtů mezi nadřízenými a podřízenými, tzv. mobbingem a bossingem a ponorkovou nemocí (Dziaková, 2009b). **Mobbing** je agresivní jednání zaměstnanců na stejné hierarchické úrovni. Od drobných konfliktů, pomluv a schválností přechází v systematické pomlouvání a poškozování před zaměstnavatelem (Kajanová, 2014). Svobodová (2008) uvádí, že existuje rozdíl mezi mobbingem a šikanou. Dle jejího mínění se v armádě vyskytuje spíše šikana než mobbing. **Šikana** je jednodušší forma násilného chování spojovaná s fyzickým násilím na rozdíl od mobbingu, u kterého se využívá psychických útoků, je skrytý a rafinovaný. Nemusí dojít až k výše zmíněným formám agresivního jednání, vojáky často postihne pouze tzv. ponorková nemoc. Když je člověk „zavřený“ dlouhou dobu s tolika dalšími lidmi, z nichž každý má samozřejmě jiné postoje a jiné návyky, mohou mu určité zvyky a vlastnosti začít vadit, ačkoliv je dosud toleroval. Při těchto pocitech je nejlepší na chvíli trávit čas s jinými vojáky, nevyhledávat konflikty a relaxovat (Dziaková, 2009a).

Další stránkou mezilidských vztahů v misi je spolupráce a **soužití žen a mužů**, resp. vojáků a vojáků. V zahraničních operacích převažují početně muži nad ženami. Přítomnost žen v armádě má své klady, ale i zápory. Ženy často zastávají funkce na logistice, u operátorů, štábní a jiné kancelářské pozice (Kuhlmann, Callaghan, 2011), ale výjimkami nejsou ani ženy na velitelských funkcích, na technických rotách nebo

ženy jako pilotky bojových vrtulníků (Hřebíček, 2006). Ženy déle udrží pozornost u neatraktivních, stereotypních činností, kolektiv v misi často stmelují a zlidšťují, jsou ochotné naslouchat. Avšak jejich přítomnost má také negativní stránku. Nejen, že mohou vzniknout mezi muži a ženami psychologické problémy, ale žen je na základně málo a vzhledem k nedostatku intimity jedinců, může dojít k narušení mezilidských vztahů na jednotce. Vztahy mohou být v lepším případě narušeny sexuálním kontaktem dobrovolným, v horším, sexuálním obtěžováním (Dziaková, 2009b). Jak uvádí Hřebíček (2006), sexuální harassment se v AČR objevuje jen výjimečně. Nejčastější formou tohoto obtěžování jsou slovní posměšné a urážlivé poznámky. Zřídka je užíváno osahávání a poplácávání a s vážně míněnými sexuálními návrhy se vojákyně téměř nesetkávají.

1.5.3 Rodina vojáka v misi

Zda voják absolvuje misi bez problémů, závisí také na tom, jak na její účast reaguje rodina. Ti, kdo odjíždějí do mise se souhlasem rodiny, si zajišťují klidnější službu, bezproblémový chod rodiny po dobu mise a snadnější adaptaci po návratu do běžného života. Zajímavé je, jak reagují na účast v misi partnerky vojáků. Pochopitelně nejjednodušší rozhodování o účasti v misi mají vojáci bez stálých partnerek. Nevdané partnerky nesouhlasí s vojákovou účastí nejvíce, mají strach, aby jim nebyl partner nevěrný. U manželek je důležitým faktorem výjezdu motivace (Dziaková, 2009b). V případě, že vojáci odcházejí z přesvědčení, že konají prospěšnou věc a také kvůli finančnímu ohodnocení, jsou manželky vstřícnější a častěji s misí souhlasí. Jestliže nejsou peníze pro rodinu tolik důležité, manželky souhlasí méně často. Když voják odjíždí kvůli rodinným problémům, manželky většinou nesouhlasí a rodina je ohrožena problémy a rozpadem (Ballová et al., 2009).

Během zahraniční mise voják prožívá náročnou životní situaci způsobenou změnou životního stylu, změnou životního prostředí, může se ocitnout v ohrožujících situacích a trpí odloučením od rodiny (Operační psychologie AČR, 2014). Odloučení vojáka od domova a rodiny přináší sociálně psychologické problémy ze strany vojáka i rodiny. Největšími problémy jsou nevěra, sexuální abstinence, řešení problémů s dětmi na dálku a omezený kontakt s rodinou. I přes dnešní technické vymoženosti (telefonické, internetové a satelitní spojení) si partneři stěžují na nedostatečné informace, což je

způsobeno spíše potížemi ve vzájemné komunikaci (Dziaková, 2009a). Téměř každodenní kontakt s blízkými může být naopak podnětem ke konfliktům. Nejprve si partneři vypráví nové zážitky z mise, časem ale i pobyt na misi zevšední a partneři zjišťují, že už si po pozdravu nemají co říct. I proto se doporučuje kontaktovat své blízké cíleně, jednou týdně (Dziaková, 2009b).

Vojáci odjezdem do mise často unikají před běžným způsobem života. V operaci jsou zabezpečeni, mají navařeno, vypráno, nemusí řešit běžné starosti o děti, o chod domácnosti, zaplacení složenek atd. Všechny tyto povinnosti tak padají na bedra manželek a partnerek (Dziaková, 2009a). Ballová et al. (2009) uvádí, že více než polovina manželství či partnerství nemá během mise závažnější problémy, partneři vědí, že se na sebe mohou spolehnout. U některých vojáků se objevuje strach, jak si rodina sama doma poradí. Další obavy mají vojáci z dlouhého odloučení. Dle Dziakové (2009a) existují případy, kdy se voják vrátil z mise a našel prázdný byt a konto, protože partnerce došla trpělivost s vojenským způsobem života nebo se o ni a děti postaral „kamarád“, který zůstal v posádce.

Velmi těžce nesou separaci rodiny mladí manželé a rodiče malých dětí. Rodič a děti jsou na sebe fixovaní a nechtějí maminku nebo tatínka do mise pustit. Mohou vznikat problémy ve výchově dětí, které jsou dané nepřítomností jednoho z rodičů (Dziaková, 2009b).

Aby rodina odloučení lépe zvládala, doporučuje se neřešit po telefonu zásadní životní otázky, nežárlit, snažit se klidně přijímat změny, být hrdý na partnery doma, jak to sami zvládají. Dětem je vhodné nechat na nočním stolku fotografii s věnováním a malým dětem např. natočit audio pohádky, které voják sám namluví (Dziaková, 2009a).

1.5.4 Péče o vojáka v průběhu zahraniční operace

Péče v průběhu zahraniční mise se zejména odehrává na operační základně. Pro úspěšné zabezpečení činnosti vojsk a osob jsou poskytovány odborné služby. Služby působící v operacích tvoří právní, duchovní, psychologická, finanční služba a personalistika (MO, 2011a).

Psychologickou službu v misi zabezpečuje nasazený vojenský psycholog. Psycholog se v průběhu operace zaměřuje na udržení optimálního psychického stavu příslušníků

úkolového uskupení. Cílem je zmírnit maladaptivní reakce, které mohou být následkem extrémní psychické zátěže a traumatické zkušenosti. Psychologická služba musí být dostupná všem příslušníkům zahraniční operace (MO, 2014b).

Je důležité, aby mohl voják vždy dostat péči. Proto si musí vojáci umět poskytnout první pomoc mezi sebou. Nejen zdravotní, ale i psychologickou. V případě, že dojde ke konfliktu, výbuchu atd. mimo základnu na patrole a psycholog nebude na místě, musí kolegové vědět, jak mají jednat s postiženým (Deckerová, 2010).

Pevným prvkem komplexní péče je práce vojenského kaplana. Vojenský kaplan vytváří důvěrnou asistenci se zaměřením jak na lidskou podstatu vojáka, tak obecný prospěch vojenského kolektivu (MO, 2014b).

V závislosti na možnostech základny jsou vojákům k dispozici technická zařízení, která umožňují internetové a satelitní spojení s ČR. Pro kontakt s rodinnými příslušníky lze využít vojenskou poštu. Ta se realizuje za pomoci zásobovacích, humanitárních a jiných letů z kontingentu do republiky a naopak. Vojáci si mohou s rodinami poslat malé balíčky (MO, 2011a). Některé základny jsou vybaveny posilovnou, provizorním hřištěm na volejbal či fotbal. V rámci volného času se organizují různé turnaje a soutěže. Každý voják si tráví volný čas po svém např. hrou na počítači, četbou, sledováním filmů aj. Vojáci vítají jakékoliv zpestření, někdy je umožněno, aby je na základně navštívili zástupci české umělecké scény (Deckerová, 2010).

1.6 Resocializace vojáka ze zahraniční mise

Pojem resocializace

Resocializace je opakovaná socializace člověka, který již jednou procesem socializace prošel. Je to záměrný nebo spontánní proces zbavování se původních vzorců chování a přijímání nových (Urban, 2017, s. 210).

Jak uvádí Andersen (2016), resocializace je proces během kterého se mění existující sociální role. Pravděpodobnost resocializace se zvyšuje v prostředí, které vyžaduje sociální kontrolu, aby jednotlivec odpovídal potřebám skupiny nebo organizace, např. armáda, vězení, mnišský řád apod. (Andersen, 2008). Když vojenští rekruti vstupují do armády, jsou ostříhání, nosí stejné uniformy, nastávají jim v životě veliké změny. Jejich primární skupinou se stává armáda na místo rodiny a přátel. Armáda představuje

extrémní formu resocializace, při které se od jednotlivců očekává, že podřídí svou totožnost skupině. Resocializace pak znovu nastává, když se voják vrací zpět do civilního života. Výzkum ukázal, že se po návratu ze zahraničních operací, veterán cítí doma jako cizí. Je zvyklý na přesně danou strukturu a autoritu armády, což je v ostrém kontrastu s civilním životem. Návrat domů znamená potřebu resocializace a připravenost na nové myšlenky, zvyky, očekávání (Andersen, 2016).

Rychlost a průběh resocializace závisí na:

- 1) schopnosti adaptace jedince na změnu, ochotě přijímat nové vzory chování, ochotě měnit hodnotovou orientaci
- 2) míře odlišnosti nového sociálního prostředí od předchozího
- 3) na otevřenosti nového sociálního systému vůči dané osobě (Linhart et al., 1996).

Výše uvedené potvrzuje i Wallace (2005) s tím, že je resocializace jednodušší, když s ní člověk souhlasí, než když je nucen měnit své staré hodnoty, zvyky a chování.

1.6.1 Problémy resocializace

Návrat z vojenské mise není jednoduchý v mnoha ohledech. Resocializace vojáků po návratu ze zahraničních misí sebou přináší určitá úskalí. Na vojáka čeká přechod do „civilního“ života. Končí život organizovaný pravidly a předpisy, končí intenzivní pocit života (Dziaková, 2009b). Voják se musí zapojit do běžného chodu života. Vrací se ve vzpomínkách do mise a srovnává život v misi a doma, jak po stránce vztahové, tak i pracovní. Může mít problém s některými vojenskými povinnostmi i kolegy, může se cítit nedoceněný (Dziaková, 2009a). Připadá si po misi jiný, zmatený, myslí si, že jej nikdo nemůže pochopit, protože nezažil to, co on (Kennedy, Zillmer, 2012). Vyskytuje se u něj přecitlivělost na hluk a rány (Stehlík, 2014), zvýšená ostražitost, děsivé sny. To vše může vést až k sociální izolaci (Kennedy, Zillmer, 2012).

Voják se vrací domů s velkým očekáváním. Těší se, jak dožene promeškaný čas s dětmi, partnerkou, kamarády. Plánuje si ideální návrat dlouho dopředu a sní o tom, že tak dopadne. Po návratu však vznikají komunikační bariéry, vojákovi připadá všechno jiné, partnerka mu přijde cizí. Cítí úzkost z mise a neví o čem se s blízkými bavít (Dziaková, 2009a). Voják vpadne do zaběhané rutiny, rodina se musela vypořádat se životem bez něj, nastavila si svůj systém, který teď musí měnit. Také v intimním životě

vznikají zábrany. Po dlouhém odloučení cítí člověk vášeň a velká očekávání, partneři se na sebe velmi těší, ale zároveň se stydí, připadají si cizí a musí se „znovu poznávat“ (Kyle et al., 2015). Prožívají hněv, negativní pocity ze separace a strach z věrnosti ve vztahu (Dziaková, 2009a).

Reakce dětí na návrat rodiče (do misí vyjíždí většinou otcové, ale i matky) po misi je dalším aspektem resocializace. Níže popíšu reakce dětí na návrat rodiče dle Dziakové (2009a):

- Dítě v kojeneckém věku pláče, odtahuje se, lpí na rodiči, na kterého je zvyklý. Voják by se měl postupně zapojit do péče o něj, držet dítě zpočátku za ruku a následně jej chovat.
- Dítě od 1 roku do 3 let je bázlivé, nepoznává druhého rodiče, je fixovaný na jednoho, nechce poslouchat. Voják by měl dát dítěti čas také, co se týče např. mazlení.
- Dítě od 3 do 5 let se snaží upoutat pozornost zlobením. Ověřuje si, zda je rodič skutečný. Neustále si chce povídat a zkouší si vše vynucovat. Voják by si měl s dítětem hrát, povídat, najít si společnou zábavu.
- Dítě ve věku 5 až 12 let má respekt z návratu otce, protože bývají zpravidla přísnější a dítě se bojí striktní disciplíny. Naproti tomu se dítě rodičem chlubí před kamarády a ve škole, vymýšlí si o něm hrdinské příběhy. Je potřeba dítě především chválit, pokusit se znovu navázat společný kontakt např. prohlížením fotografií z mise, vyprávěním atd.
- Dospívající od 13 do 18 let je pobouřený, nelíbí se mu jiný způsob života, samota, nechce se přizpůsobovat rodičům. Rodič by měl potomkovi naslouchat, respektovat jeho soukromí, změny v kamarádech, oblékání a zbytečně jej nepoučovat.

Po návratu domů by měl voják trávit co nejvíce času s rodinou a nacházet společně nové zážitky. Důležitá je komunikace. Zbytečně se nestresovat doháněním ztraceného času. Pocity úzkosti, podrážděnost, lekavost, potíže se soustředěním a otupělost jsou normální součástí návratu domů. Doporučuje se snažit akceptovat nastalé změny, být trpělivý, dát sobě, rodině a přátelům čas. V případě potřeby je dobré vyhledat pomoc (Operační psychologie AČR, 2014).

1.6.2 Péče o vojáka po návratu ze zahraniční operace

Po návratu z nasazení musí voják absolvovat komplexní lékařské vyšetření včetně psychologického vyšetření (MO, 2014a). Ihned po přeletu do ČR se vojáci odváží do Centra biologické ochrany Těchonín v Orlických horách, kde jsou ve 2 až 5 denní karanténě (Stehlík, 2014). Odebírají se vzorky krve a provádí se důležitá zdravotní vyšetření (MO, 2014a).

V rámci psychologického vyšetření provede vojenský psycholog s vojáky po návratu strukturovaný rozhovor týkající se krizových a stresujících situací během operace a po návratu. Cílem je prevence posttraumatické stresové poruchy a kompenzace aktuálního psychického stavu (MO, 2011a). Rozhovor se provádí od 30 do 80 dnů po návratu ze zahraniční operace. Psychologická péče se provádí za účelem adaptace příslušníků úkolového uskupení do běžných mírových podmínek a začlenění se do společnosti, práce a rodiny. Psychologická poradenská služba se poskytuje jak vojákům, tak rodinným příslušníkům, je – li potřeba (MO, 2014a). Jsou pořádány debriefingy pro vojenské jednotky, které jsou zaměřené na společný náhled na bojové zkušenosti a na otázky spojené s návratem domů a do rodiny (Dziaková, 2009b). Mimo tyto se pořádají debriefingy pro partnery vojáků příp. pro setkání vojáků s partnery (Dziaková, 2009a).

Po návratu ze zahraniční operace musí velitel umožnit vojákovi čerpat řádnou dovolenou (MO, 2014a). Dle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání má voják nárok na mimořádnou rehabilitaci v délce 14 kalendářních dnů, v případě, že zahraniční operace trvala 90 dní vcelku.

Činnost úkolového uskupení v zahraniční operaci se ukončuje slavnostním nástupem, kde se zároveň udělují rezortní vyznamenání za službu v zahraničí (MO, 2014a) většinou za účasti ministra obrany a rodinných příslušníků vojáků (Stehlík, 2014).

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

Cílem této práce je zjistit, zda je resocializace vojáka z povolání po prožité zahraniční misi problematická. Dále by měl výzkum ukázat, jak probíhá návrat vojáků do běžného života.

2.2 Výzkumné otázky

Na základě cíle práce byla stanovena následující výzkumná otázka:

VO1: Jaké problémy přináší resocializace vojáka z povolání po prožité zahraniční misi?

3 METODIKA PRÁCE

3. 1 Použitá metodika

Pro výzkumnou část diplomové práce jsem zvolila strategii kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum umožňuje získat více dat od komunikačních partnerů. Kvalitativní přístup využívá principů neopakovatelnosti a jedinečnosti a dynamiky. Výzkumník může zkoumat žádaný jev v přirozeném prostředí komunikačních partnerů, ale hrozí riziko možného zkreslení výsledků tazatelem a jeho preferencemi (Miovský, 2006). Cílem kvalitativního výzkumu je prozkoumat do hloubky nějaký fenomén a získat, co největší množství informací (Švaříček, Šedřová, 2007). Výzkum má vysokou validitu, ačkoliv má nízkou reliabilitu (Disman, 2011).

K získání informací jsem použila techniku polostrukturovaného dotazování. Je to metoda, která se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a pružností procesu získávání dat (Hendl, 2005). Výzkumník sice používá rámcové otázky, ale nedrží se jich pevně (Gavora, 2010).

3. 2 Výzkumný soubor

Komunikační partnery jsem zvolila metodou snowball (tzv. sněhové koule).

Základním bodem je získání kontaktu s první generací komunikačních partnerů, tzv. nultá fáze. První generace se získává výběrem přes instituce nebo přes osobní kontakt výzkumníka. V případě, že kandidáti první fáze souhlasili s výzkumem, začne fáze druhá. V té opět můžeme získat data a nominaci kandidátů druhé fáze. Celý proces se opakuje až do dosažení saturace (Miovský, 2003).

Výzkumný soubor nakonec představovalo 9 komunikačních partnerů. Kritéria pro výzkum byla následující: voják z povolání AČR, účast alespoň v 1 zahraniční operaci. Výzkumný soubor byl složen z 6 mužů a 3 žen. Komunikační partnery jsem seznámila s tím, jak budou použita získaná data a zaručila jsem jim zachování anonymity a etických pravidel výzkumu. Všechny rozhovory byly nahrány na diktafon s ústním souhlasem komunikačních partnerů. Rozhovory probíhali vždy v prostředí, které si sami komunikační partneři vybrali, aby se cítili při rozhovoru dobře.

Nyní uvedu informační údaje o každém komunikačním partnerovi.

KP 1: 45 let, žena, SŠ s maturitou, vdaná, 2 děti, ve služebním poměru od r. 2006, nadrotmystrině, 1x mise Afghánistán, délka mise 6 měsíců

KP 2: 50 let, muž, SŠ s maturitou, ženatý, 2 děti, ve služebním poměru od r. 1985, nadrotmistr, 2x mise Jugoslávie, 2x Irák, délka misí 5 – 13 měsíců

KP 3: 41 let, muž, VŠ, ženatý, 2 děti, ve služebním poměru od r. 1993, nadporučík, 1x mise Bosna, 1x mise Irák, 1x mise Kosovo, 1x mise Afghánistán, délka misí 6 – 7 měsíců

KP 4: 39 let, muž, SOU, ženatý, 2 děti, ve služebním poměru od r. 1996, četař, 1x mise Bosna, 2x mise Kosova, 2x mise Afghánistán, délka misí 5 – 7 měsíců

KP 5: 41 let, muž, SŠ s maturitou, rozvedený, 2 děti, ve služebním poměru od r. 1993, nadrotmistr, 1x Bosna, 1x Kosovo, 2x Irák, 1x Afghánistán, délka misí 6 měsíců

KP 6: 33 let, muž, SOU, ženatý, bezdětný, ve služebním poměru od r. 2004, desátník, 1x Kosovo, 2x Afghánistán, délka misí od 2 (dřívější ukončení kvůli zranění) do 6 měsíců

KP 7: 41 let, žena, VŠ, svobodná, bezdětná, ve služebním poměru od r. 1995, kapitánka, 1x Bosna, 1x Sierra Leone – pozorovatelka, 1x Liberie – pozorovatelka, 1x Středoafriická republika – pozorovatelka, délka misí 8 – 12 měsíců

KP 8: 46 let, muž, VŠ, ženatý, 2 děti, ve služebním poměru od r. 1989, podplukovník, 2x Bosna, 1x Kosovo, 1x Afghánistán, délka misí 7 měsíců

KP 9: 47, žena, vysokoškolské, vdaná, 1 dítě, ve služebním poměru od r. 1989, podplukovnice, 1x Kosovo, 3x Afghánistán, délka misí 4 – 6 měsíců

3.3 Realizace výzkumu

První krokem výzkumu bylo nastudování potřebného materiálu. Poté jsem si stanovila okruhy otázek. Nejprve jsem provedla pilotní rozhovor, abych si ověřila, zda jsou stanovené okruhy srozumitelné. Po částečné analýze dat jsem tento rozhovor zahrnula do výzkumu. Následně jsem prováděla rozhovory s ostatními komunikačními partnery. Rozhovory trvaly 30 – 70 minut. Přepisy rozhovorů s uvedenými výzkumnými soubory

jsou s ohledem na citlivá data uschovány v archívu autorky této práce. V přílohách práce uvádím rozhovor s KP 4, ke kterému jsem dostala ústní souhlas. Sběr dat probíhal od května 2016 do března 2017.

3.4 Analýza dat

Pro analýzu dat jsem použila metodu zakotvené teorie, jde o poměrně složitý analytický nástroj. Metoda zakotvené teorie analyzuje a popisuje určitý existující problém. Východiskem tedy není testování existující teorie a hypotéz. První fází je otevřené kódování, které je nejdůležitější částí. Vytváří se pojmová označení, které znázorňují určitý jev. Následně se pojmy srovnávají a seskupují dle podobnosti a vytvářejí se kategorie (Miovský, 2003). Údaje jsou po otevřeném kódování opět uspořádány novým způsobem. Axiální kódování navazuje na otevřené kódování, vytváří se vztah mezi kategoriemi a subkategoriemi. Axiální kódování uvádím v souhrnu diagramu pro lepší přehlednost. Selektivní kódování zahrnuje výběr jedné klíčové kategorie (Švaříček Šed'ová, 2007). Jelikož nebyla identifikována ústřední kategorie, selektivní kódování jsem nevyužila.

3.4 Etika výzkumu

Etické zásady zahrnují zachování důvěrnosti výzkumem získaných dat, poučený souhlas účastníka s výzkumem a zpřístupnění práce účastníkům výzkumu (Švaříček, Šed'ová, 2007). Důležitým aspektem výzkumu je zachování anonymity; jedná se o ochranu osobních údajů v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Všichni komunikační partneři byli seznámeni s cíli a obsahem. Byli informováni o anonymitě citlivých údajů a nezveřejnění jejich jmen.

4 VÝSLEDKY

4.1 Výsledky otevřeného kódování

Na základě získaných rozhovorů a prvotního kódování, jsem stanovila následující témata, která obsahují určité podkategorie:

- Motivace účasti v misi
- Situace před misí
- Stresory v misi
- Podpůrné faktory zvládnání stresu
- Návrat z mise
- Změny před misí a po misi

Jednotlivá témata jsem shrnula do tabulek, které zjednoduší orientaci ve zjištěných datech a jejich porovnání.

Motivace účasti v misi

K tématu motivace účasti v misi jsem stanovila podkategorie, které informují o důvodu účasti v misi, očekáváních od mise a zda byla očekávání splněna.

Tabulka 2: Motivace účasti v misi

Komunikační partner	Důvod pro výjezd do mise	Očekávání od mise	Splnění očekávání
1	<ul style="list-style-type: none"> • nová zkušenost • povinnost vojáka • peníze	<ul style="list-style-type: none"> • získání nových poznatků a dovedností	ano
2	<ul style="list-style-type: none"> • peníze	<ul style="list-style-type: none"> • vrátit se v pořádku zpět	ano
3	<ul style="list-style-type: none"> • povinnost vojáka • zvědavost • vyzkoušet svoje dovednosti • poznat cizí zemi	<ul style="list-style-type: none"> • nové poznatky • nová zkušenost • naplnění smyslu práce	ano

4	<ul style="list-style-type: none"> vojenské hledisko peníze 	<ul style="list-style-type: none"> touha něco dokázat 	ano
5	<ul style="list-style-type: none"> cizí prostředí peníze 	<ul style="list-style-type: none"> být v opravdovém vojenském prostředí 	ano
6	<ul style="list-style-type: none"> přirozená součást vojenské profese 	<ul style="list-style-type: none"> plnit bezchybně úkoly bez újmy na zdraví 	ano
7	<ul style="list-style-type: none"> zvědavost splnění snů touha něco dokázat 	<ul style="list-style-type: none"> pomoc místnímu obyvatelstvu 	ano
8	<ul style="list-style-type: none"> profesní důvody uplatnění nabytých zkušeností profesionalita povinnost 	<ul style="list-style-type: none"> splnění úkolů přivést domů všechny vojáky zdravé naučit se spoustu věcí 	ano
9	<ul style="list-style-type: none"> povinnost vyzkoušet si odloučení od rodiny získat nové zkušenosti 	<ul style="list-style-type: none"> dokázat se přizpůsobit tamním podmínkám výdrž podpora rodiny odborné zkušenosti 	ano

Zdroj: vlastní výzkum

Jako nejčastější důvod pro výjezd do mise, uvedli komunikační partneři, vojenskou povinnost, profesionalitu a to, že je zahraniční mise součástí vojenské profese. Tyto důvody uvedlo 7 komunikačních partnerů z devíti.

Další časté důvody bylo získat nové zkušenosti a dovednosti. To uvedli komunikační partneři 1, 3, 8, 9.

Stejný počet komunikačních partnerů uvedlo jako důvod mise finanční stránku, tedy peníze a to KP 1, 2, 4, 5. Pro všechny komunikační partnery byla finanční stránka méně důležitá než ostatní důvody, kromě komunikačního partnera KP 2: „...v první misi jsme neměli auto, doma žádné vybavení, nic, kdybych nešel na misi, nemohl bych si pořídit nic, i když jsem si teda moc peněz nevydělal.“

Mezi dalšími důvody byla zvědavost (KP 3 a KP 7) a touha poznat cizí zemi (KP 3 a KP 5).

Pro KP 1 byly důvodem pro misi nové zkušenosti, vojenská povinnost a také finanční stránka. KP 1 uvedla: „Jednak jsem byla zvědavá, jednak jsem si prostě tu misi chtěla

vyzkoušet, protože si myslím, že **smyslem každého vojáka je na misi vyjet a v neposlední řadě také určitě po stránce finanční. Ale hlavně to poznání, to byl větší motiv než finanční stránka.**“

KP 3 neuvedl jako motivaci peníze: „**Ríkal jsem si, že když jsem voják, tak bych to měl vyzkoušet...** Poprvé to byla zvědavost, chtěl jsem vědět, jak to tam funguje. Do Iráku jsem chtěl jet, abych si vyzkoušel jiné místo, taky ostražitost...Do Afghánistánu jsem jel na základě výběru a lákala mě zase jiná destinace.“ Rovněž KP 6 uvedl misi jako součást vojenské profese: „...přišlo mi to přirozené, je to **součástí vojenský profese a to vojenství se vším všudy zažiju jedině tam...**“

Pro KP 4 bylo důležitá profesionalita a finanční stránka: „...první tři, protože jsem tam ještě nebyl a z toho **vojenskýho hlediska, že tam prostě chceš být a teď už ty poslední dvě to byly prachy.**“

Od mise nejvíce vojáci očekávali získání nových poznatků, zkušeností a dovedností, dále splnění úkolů a vrátit se ve zdraví domů.

KP 6 k otázce očekávání od mise uvedl: „**všichni jsme chtěli plnit úkoly bezchybně, aby se nikomu nic nestalo, aby velitelé byli spokojení, neměl jsem nikdy přehnaná očekávání, očekával jsem špinavou práci, ale nebyl jsem z toho nikdy vykulený...**“ Také KP 8 očekával plnění úkolů a průběh mise bez zdravotní újmy vojáků. „**Očekávání ve smyslu, jestli jsem byl spokojený s vojáky a zda splnili úkol, tak ano, vždycky jsme splnili úkol a všechny vojáky jsem přivezl zdravý a celý. A jinak jsem očekával naučit se spoustu věcí...**“

KP 9 uvedla, co týká očekávání následující: „**Očekávala jsem získání vlastní nové zkušenosti ze zahraničního prostředí mise. Možnost vyzkoušet si odloučení od rodiny na několik měsíců, zjistit míru a rychlost přizpůsobení se novým podmínkám, zvyknout si na ztrátu soukromí, na omezený kontakt s rodinou**“

U všech 9 komunikačních partnerů splnila mise očekávání, ať byla jakákoliv.

K otázce splnění očekávání KP 5 uvedl: „**Rozhodně, pořád bych chtěl jezdit.**“ S očekáváními mise byl spokojený i KP 3: „**Každá mise splnila má očekávání, moji zvědavost, vše jsem dělal naplno s tím, že to má nějaký smysl.**“

Situace před misí

Zde jsem na základě kódů stanovila podkategorie, které popisují, jaké byly reakce partnerů či rodiny na vojákovu účast v misi a dále jaké měl před odjezdem voják rodinné a pracovní zázemí.

Tabulka 3: Situace před misí

Komunikační partner	Reakce partnera/rodiny	Rodinné zázemí	Pracovní zázemí
1	<ul style="list-style-type: none"> souhlas dětí souhlas manžela žádné překážky pro účast 	<ul style="list-style-type: none"> dospělé děti vojenské manželství 	<ul style="list-style-type: none"> dobré pracovní zázemí
2	<ul style="list-style-type: none"> souhlas manželky 	<ul style="list-style-type: none"> malé děti 	<ul style="list-style-type: none"> první mise špatné pracovní zázemí
3	<ul style="list-style-type: none"> souhlas rodičů souhlas manželky 	<ul style="list-style-type: none"> malé děti nemoc v rodině 	<ul style="list-style-type: none"> dobré pracovní zázemí
4	<ul style="list-style-type: none"> souhlas manželky s 1. misí nesouhlas manželky s dalšími misemi smíření matky 	<ul style="list-style-type: none"> těhotenství manželky malé děti 	<ul style="list-style-type: none"> dobré pracovní zázemí
5	<ul style="list-style-type: none"> souhlas bývalé manželky nesouhlas současné partnerky nesouhlas rodičů 	<ul style="list-style-type: none"> hrozba rozvodu bývalého manželství 	<ul style="list-style-type: none"> dobré pracovní zázemí
6	<ul style="list-style-type: none"> souhlas manželky nezájem o názor rodičů 	<ul style="list-style-type: none"> spokojený vztah 	<ul style="list-style-type: none"> dobré pracovní zázemí
7	<ul style="list-style-type: none"> nesouhlas matky 	<ul style="list-style-type: none"> podpora sestry 	<ul style="list-style-type: none"> výborné pracovní zázemí podpora velitele
8	<ul style="list-style-type: none"> souhlas manželky souhlas dětí nezájem o názor rodičů 	<ul style="list-style-type: none"> podpora rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> velitelské funkce dobré pracovní zázemí
9	<ul style="list-style-type: none"> souhlas manžela souhlas rodičů 	<ul style="list-style-type: none"> vojenské manželství starosti o syna podpora rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> podpora kolegů dobré pracovní zázemí

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že v převážné většině rodina či partneři s odjezdem souhlasí a podporují jej.

KP 1 uvedla, že jí v odjezdu nebránily žádné překážky a že rodina jí v účasti podporovala. Manžel si misí rovněž souhlasil, protože je sám voják. KP 1: „*vzhledem k tomu, že jsem vdaná, mám rodinu, děti už jsem měla v téměř dospělém věku, dcera byla v prvním ročníku na vysoké škole a syn byl na střední škole... ne že by jásalí radostí, že jedu pryč, ale že by mi manžel nebo děti bránili v tom, abych jela, tak to ne...**nic nebránilo**, abych mohla vyjet. Manžel je, nebo vlastně byl, teď už je v civilu, voják z povolání, s tím jsme se vystřídali, ten byl v misi půl roku přede mnou, ten vlastně věděl, o co jde.*“

Partnerka komunikačního partnera KP 2 také souhlasila s misí. KP 2: „*Byl jsem ženatý a měl jsem malý děti, **manželka s tím souhlasila**, protože tam šlo i o ty peníze...*“

KP 8 uvedl následující s tím, že se nikdy neptal na názor rodičů: „*Zázemí před misí jsem měl vždycky dobré, **manželka souhlasila a děti taky**, rodičů jsem se nikdy neptal, protože jsem byl od 14 let na vojenském gymnáziu a staral se o sebe sám.*“

Pouze u třech komunikačních partnerů došlo k nesouhlasu s misí ze strany partnera nebo rodičů. KP4: „*...v roce 2004...**manželka neprotestovala**, 2007 tam už byl takovej problém, **protože nechtěla, abych jel**, protože byla těhotná a nějak jsme se domluvili, že to bylo v pohodě a v 2012 taky nechtěla, abych jel, ale nějak jsem jí ukecal, že sice nepotřebujeme peníze, ale že tam chci jet a teď ve 2015 taky nechtěla, abych jel, ale nějak jsem jí ukecal, že prostě musím.*“

KP 5 uvedl, že bývalá partnerka, chtěla, aby odjel na misi a současná s tím nikdy nesouhlasila, stejně jako jeho matka. KP 5: „*No oni nechtěli pokaždé, ta předchozí partnerka, tak ta chtěla, ať odjedu a **současná partnerka, ta byla pokaždé proti**, abych odjel. A rodiče? Moje mám je taky proti, ta mi vždycky řekla, že mi zlomí ruku, když odjedu (smích), ale nikdo s tím nic neudělá. Je to moje rozhodnutí a můj život.*“

Nesouhlas ze strany rodiče uvedla KP 7: „*Když srovnám první a poslední misi, protože ta prostřední je taková šedivá myš, tak poprvé se máma bála a **moc nechtěla, abych jela**. U poslední mise byla ráda, že nejedu do Konga, přitom nevěděla, že Středoafrika je horší než Kongo, asi o 200 procent.*“

Stabilní rodinné zázemí měli před odjezdem do mise všichni komunikační partneři, pouze ve 3 zmíněných případech bylo něčím narušeno.

U KP 3 byla rodinná situace před výjezdem do mise narušena nemocí jednoho z rodičů: „...*Při první misi byl můj táta na těžké operaci, takže jsem se ho ptal, jestli nebude vadit, když odjedu...*“

Komunikační partner KP 5 měl před výjezdem problémy v manželství, k tomu uvedl: „*Zázemí před odjezdem jsem měl vždycky v pohodě, sralo mě akorát, to byl Irák, první mise, to se se mnou paní chtěla rozvést a potom se taky se mnou rozvedla, potom po návratu.*“

Komunikační partnerka KP 9 vyjádřila obavu o syna před odjezdem: „*Nejtěžší bylo oznámit jim, že odjíždím na půl roku pryč. Těžké to bylo pro všechny, pro syna nejtěžší...*“

S pracovním zázemím před odjezdem do mise bylo spokojeno 8 komunikačních partnerů. Jeden komunikační partner měl špatné pracovní zázemí.

KP 2 uvedl: „*Když jsem jel do první, tak se do misi moc nejezdilo, jezdili tam i cihlové a nevědělo se, co od toho čekat, každý se tam bál, proto jsem se tam dostal, nikdo tam nechtěl...*“

KP 7 uvedla: „*Zázemí pracovní bylo úžasné, velitel v Boleslavi mě podporoval hodně, první misi mi podepisoval náčelník štábu a řekl mi: „Já Vám to podepíšu, ale sám bych tam nejel.“ Když jsem byla ve Středoafrice, tak zástupce velitel nebo můj náčelník mi psali maily, psali mi na facebook, prostě mě podporovali.*“

Stresory v misi

Samostatným tématem je to, zda se voják v misi setkává se stresujícími situacemi. Na základě kódování jsem stanovila jednotlivé podkategorie jako okruhy stresorů. Jeden z okruhů je setkání se s ohrožením života, další je stres spojený s rodinou a ostatní stresory.

Tabulka 4: Stresory v misi

Komunikační partner	Ohrožení života	Rodina	Jiné stresory
1	<ul style="list-style-type: none"> • útoky na základnu • časté ohrožení života 	<ul style="list-style-type: none"> • strach rodiny o vojáka • strach vojáka o rodinu • odloučení od rodiny • problémy s dítětem 	<ul style="list-style-type: none"> • aklimatizace organismu • ponorková nemoc
2	<ul style="list-style-type: none"> • útok na základnu • střelba na patrolu • výbušniny • obklíčení 	<ul style="list-style-type: none"> • odloučení od rodiny • omezený kontakt s rodinou • nedostatek peněz rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> • špatné klimatické podmínky
3	<ul style="list-style-type: none"> • útoky na základnu • sebevražední útočníci 	<ul style="list-style-type: none"> • strach rodiny o vojáka • přenechání povinností na rodinu 	<ul style="list-style-type: none"> • nejistá očekávání od místních
4	<ul style="list-style-type: none"> • útoky • střelba na patrolách • zranění kolegy 	<ul style="list-style-type: none"> • strach o rodinu • omezený kontakt s rodinou • přenechání povinností na rodinu 	<ul style="list-style-type: none"> • nedočkavost ke konci mise • ponorková nemoc
5	<ul style="list-style-type: none"> • útoky na základnu • střelba na patrolách • napadení patroly 	<ul style="list-style-type: none"> • přenechání povinností na rodinu 	<ul style="list-style-type: none"> • ponorková nemoc u kolegů
6	<ul style="list-style-type: none"> • úmrtí kolegy • střelba v terénu • vlastní zranění 	<ul style="list-style-type: none"> • strach rodiny o vojáka 	<ul style="list-style-type: none"> • životní úroveň místního obyvatelstva • neustálá pohotovost
7	<ul style="list-style-type: none"> • malárie • únos • útok na základnu 	<ul style="list-style-type: none"> • nemoc v rodině • neschopnost rodině pomoci • odloučení od rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> • životní úroveň místních obyvatel
8	<ul style="list-style-type: none"> • strach spojený s ohrožením kolegů a podřízených • minové pole • útoky • střelba... 	<ul style="list-style-type: none"> • strach vojáka o rodinu • neschopnost rodině pomoci 	<ul style="list-style-type: none"> • ponorková nemoc u kolegů • zodpovědnost za vojáky

9	<ul style="list-style-type: none"> • útoky na základnu • najetí vozidla na minu 	<ul style="list-style-type: none"> • odloučení od rodiny • omezený kontakt s rodinou 	<ul style="list-style-type: none"> • nedočkavost ke konci mise
---	---	--	---

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedených kódů vyplývá, že se všichni komunikační partneři setkali s kritickou situací, která je mohla ohrozit na životě. Nejčastější formou ohrožení byl uveden útok na základnu. Dále se vojáci setkávali se střelbou, napadením patroly, problémy s výbušninami či minami.

KP 1 k tomu uvedla: „Setkala jsem se s kritickýma situacema po celou dobu mise, protože tam **probíhaly útoky, které nás ohrožovaly každý den**...těch útoků do zimy bylo poměrně hodně a byly přímo na základnu, takže tam bylo bezprostřední ohrožení života.“

KP 8 se setkal s více ohroženími na životě: „...s ohrožením života jak na svém, tak svých kolegů a podřízených...když se **jednotka dostane do minového pole**, když se jednotka ztratí a tak dále...“ a dále uvedl, že nejvíce stresující pro něj byli situace, kdy šlo o bezpečnost druhých „...pro mě stresovou situací bylo čekat na návrat patroly, když šla do nějaké nebezpečné situace, nebo zabezpečovat ministryni, když přijela...“

KP 7 uvedla, že byla ohrožena malárií a únosem, což je spojené se specifickou funkcí vojenské pozorovatelky: „**Malárie**, měla jsem ji devětkrát a tam nikdy nevíš, jak to tělo zareaguje. Jsou tam typy malárií, hlavně mozková malárie, kdy nedostaneš zavčasů pomoc a je s Tebou amen... A pak **únos**. Doufala jsem, že ti černoši nemají koule na to, aby nás zavraždili, protože by si proti sobě postavili úplně všechno, všechny jednotky OSN...“

Tři vojáci uvedli, že mají zkušenost se zraněním či úmrtím sami sebe nebo kolegů.

KP 4: „...akorát jsem měl prostřelenej batoh, ale stalo se klukům vedle nás. Po nás stříleli na takovým kopci a přilítlo jim tam RPGéčko, rychlá protitanková střela a **jeden to dostal do slach**, do lýtky, stáhli mu to, zavolali to nadřízenýmu a za pět minut tam byl vrtulník a dneska pajdá, v noze mu chybí kus masa a má zdravotní klasifikaci C...“

KP 6: „...v rotaci před námi zemřel jeden kolega a v tu chvíli si to člověk uvědomí...V Afghánistánu je každý most potencionální riziko, je potřeba si přiznat, že je to nebezpečná mise a nepřipouštět si, že se vám může něco stát...no a **zrovna mě trefili**...“

KP 9: „*Při mimořádné události - **najetí vojenského vozidla na minu se zraněním příslušníků** našeho kontingentu jsem si uvědomila reálné nebezpečí ohrožení života, nebezpečné prostředí.*“

Na základě výpovědi byly uváděny následující stresory týkající se rodiny: omezený kontakt s rodinou (3 komunikační partneři), odloučení od rodiny (4 komunikační partneři), strach vojáka o rodinu (2 komunikační partneři), strach rodiny o vojáka (3 komunikační partneři).

KP 3 uvedl následující: „*Největší stres si myslím, že **prožívala manželka, když jsem ji položil telefon**, protože začaly padat rakety...rozdíl je v tom, že v misi nic neřešíš, nemusíš nic kupovat, vlastně ani nepotřebuješ peníze, na jídlo chodíš, neplatíš složenky, atd. A doma toto musí rodina řešit.*“

KP 9 uvedla: „*Nejvíce stresující jsem **vnímala dlouhodobé odloučení od rodiny a omezenou komunikaci s ní.***“

5 komunikační partnerů uvedlo, že nejvíce stresující je v misi, to, že voják přenechává povinnosti na rodině a že nemůže členům rodiny nijak pomoci.

KP 4: „*Spíš to, že nevíš, co se děje doma, třeba ty první mise až do 2007 to nebyl skype a bylo špatný spojení, bylo to takový na hovno, byl telefon a ještě k tomu špatně, ale ty poslední dvě mise, tam už bylo perfektní zázemí, byl internet a můžeš klidně každý den volat. Spíš to no, že nevíš, co se děje doma, že něco nemůžeš ovlivnit, třeba když potřebuješ něco zaplatit a udělat něco na zahradě nebo na baráku a já to udělat nemůžu a musí to prostě zařídit žena.*“

KP 8 uvedl: „*Nejhorší situace jsou doma, když je něco děckám nebo když mají nějakou nemoc nebo když dělají bordel a člověk to nemůže vyřešit...*“

Pro KP 7 byla mimo jiné stresorem nemoc v rodině, pro KP 1 problémy v rodině – se synem a pro KP 2 to byl nedostatek peněz rodiny, když byl v misi.

KP 7: „*...když se něco dělo doma a já jsem byla tady, třeba nemoc zasáhla v naší rodině. To mě úplně rozviklalo, že jsem si říkala: ted' já jsem někde devět tisíc kilometrů a potřebovala bych být doma.*“

KP 1: „...také jsem měla zrovna v té době trable se synem, který blbnul, měl problémy ve škole, takže to mě taky tížilo...“

KP 2: „...v Jugoslávii to bylo špatný, že tři měsíc nepřišly prachy a tak manželka neměla z čeho žít...“

Další stresory, které komunikační partneři uváděli, jsem zařadila do kategorie Jiné stresory. Ve čtyřech případech uvedli zkušenost s ponorkovou nemocí, 2 znepokojující životní úroveň místních obyvatel, 2 klimatické podmínky.

KP 4: „Tak ponorku, tu tam má každej po dvou měsících, tam se vždycky někdo pošteká a pak to je v klidu...“

KP 5: „Co mě asi nejvíc štvalo, tak bylo, že někteří lidi jedou na misi nevyrovnaní, nesmíří se s tím, že jedou a pak dostávají ponorky a otravuj s tím ostatní, místo, abychom si vycházeli vstříc.“

KP 1 ke klimatickým podmínkám uvedla: „a souviselo to i s tím, že se organismus musí aklimatizovat tam na to prostředí, takže tam byla i změna fyzická, zdravotní.“ a KP 2 uvedl: „v Iráku to byl humus, měli jsme tam pověšenou vlajku a ta byla úplně černá, jak tam hořela ropa a pak oni kadili do písku, nemaj tam záchody a pak když foukal vítr, tak jsi to všechno dejchal...“

Životní úroveň obyvatel znepokojoval KP 6: „...to Kosovo, když to tak řeknu je tady za kopcem a najednou tam vidíte ty obrovský životní rozdíly, nejhorší je, když tam vidíte ty děcka, který strádaj na úkor nějaký tý situace...“

V jednom případě byla stresorem zodpovědnost za vojáky a jeden komunikační partner uvedl neustálou pohotovost.

KP 8: „...nebál jsem se, protože když se do té situace dostaneš, tak jsi velitel a musíš se z té situace dostat ven...nejsi tam sám, nemůžeš to vzdát, zodpovídáš za spoustu lidí.“

KP 6: „Vysilující je, když chodíte 24 hodin v terénu a musíte být neustále ostražití a vlastně pořád přemýšlet o krok napřed.“

Podpůrné faktory zvládnání stresu

Dalším tématem je to, co vojákovi pomáhá zvládat pobyt v misi. Na základě kódování jsem stanovila podkategorie týkající se rodiny, mezilidských vztahů v misi a trávení volného času.

Tabulka 4: Podpůrné faktory zvládnání stresu

Komunikační partner	Rodina / partner	Mezilidské vztahy	Volnočasové aktivity
1	<ul style="list-style-type: none"> denní kontakt s rodinou podpora rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv účast kaplana 	<ul style="list-style-type: none"> sport četba
2	<ul style="list-style-type: none"> potřeba kontaktu s rodinou podpora rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv 	<ul style="list-style-type: none"> sport kouření organizace času
3	<ul style="list-style-type: none"> denní kontakt s rodinou 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv 	<ul style="list-style-type: none"> sport
4	<ul style="list-style-type: none"> kontakt s rodinou 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv účast kaplana 	<ul style="list-style-type: none"> sport legrace
5	<ul style="list-style-type: none"> denní kontakt s rodinou 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv 	<ul style="list-style-type: none"> sport karaoke
6	<ul style="list-style-type: none"> kontakt s rodinou podpora partnerky 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv 	<ul style="list-style-type: none"> sport legrace
7	<ul style="list-style-type: none"> kontakt s rodinou 	<ul style="list-style-type: none"> sblížení se s místními dětmi 	<ul style="list-style-type: none"> meditace
8	<ul style="list-style-type: none"> kontakt s rodinou podpora rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv 	<ul style="list-style-type: none"> sport četba jídlo
9	<ul style="list-style-type: none"> kontakt s rodinou podpora rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> dobrý kolektiv kolegyně 	<ul style="list-style-type: none"> sport volný čas dobrá nálada organizace času

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že všech 9 komunikačních partnerů potřebuje mít v misi kontakt s rodinou. 4 komunikační partneři uvedli, že je pro ně důležitá podpora ze strany rodiny či partnera/partnerky.

KP 9 uvedla: „...v misi mi nejvíc pomáhala podpora rodiny při telefonování domů, dopisy, balíček...“

KP 6: „...dneska máme vymoženosti, možnost kontaktu s rodinou přes skype, to jsou věci na, který se člověk každé den těšil...“

V rámci mezilidských vztahů 8 komunikačních partnerů uvedlo, že základem pro dobrý pobyt a fungování v misi je dobrý kolektiv. Dva komunikační partneři hodnotili pozitivně přítomnost kaplana na misi.

Potřebu dobrého kolektivu uvedl KP 2: „byli tam správný chlapi, uměli ocenit, když jsi dělal dobře a hodně jsem pomáhal ženským...“, také KP 3 uvedl: „Vždy je to kolektiv, který tam je. A také jak jsou tam nastavena pravidla na základně. V první misi byl super kolektiv. V Iráku byl také dobrý kolektiv, v Kosovu tam to bylo bomba a Afghánistánů byli také dobří lidé. Vždycky záleží na lidech a dobrý kolektiv tam dělá z 90% pohodu.“ Ke kolektivu uvedl KP 6 následující: „...na druhou stranu hodně udělá kolektiv...měl jsem štěstí na dobrý kolektiv, takže když jsme nebyli v terénu, tak to tam byla jedna obrovská zábava...“

KP 1 ke kaplanovi v misi uvedla: „Ještě k tomu, co mi v misi pomáhalo, jsem si uvědomila, že jsem tam vlastně každou neděli chodila na mše. Měli jsme tam bohoslužby, byly strašně příjemné, bylo to určitě i kaplanem, který velmi dobrý člověk, pomáhalo mi to se odreagovat, duševně se očistit. Byli jsme tam komunita, která na mše chodila pravidelně.“ a KP 4 uvedl: „...že když bývá každou neděli mše, že tam pár lidí chodí, ale padre tam nefunguje jenom kvůli těm mším a tady tomuhle, ale chodí mezi lidma, zařizuje třeba ty fotbalový turnaje, povídá si s každým...“

KP 7 uvedla jako veliké zpříjemnění mise navázání kontaktu s místními dětmi: „To byla moje srdeční záležitost. V Siera Leone jsem měla chlapečka, v té době mu byly 2 roky. Začala jsem ho ihned podporovat, když mi ho přivezli na tým z hlavního města...Ve Středoafrice jsem měla Jeana-Michela, toho jsem podporovala 6 měsíců a i celou jeho vesnici...“

8 komunikačním partnerům zpříjemňoval pobyt na misi a volný čas sport. 2 komunikační partneři trávili svůj volný čas četbou. Pro 3 komunikační partnery byla důležitá zábava a legrace. Vždy v jednom případě bylo pro komunikační partnery příjemné kouření, karaoke, jídlo a meditace. 2 komunikační partneři uvedli, že jim pomáhalo zorganizovat si čas.

KP 8 uvedl: „*a já mám rád jídlo, takže na tý první ne, ale na těch dalších jsem si zpříjemňoval pobyt jídlem, já sem chodil rád na jídlo a kuchaři mě měli rádi...rád jsem chodil běhat, hráli jsme volejbal a čtení...*“

KP 6: „*...denní vtípky, trávení volného času fotbalem...hodně se sportuje, je to takovej relax, byly pořádány různé soutěže, víceboje...je to ventil...*“

KP 2: „*...v tý další misi jsem chodil cvičit, každý ráno jsem vstával v pět, než bylo teplo, měl jsem to všechno tak zorganizovaný a naplánovaný, že mi to uteklo...nebo jsem si dal cigáro s chlapama...*“

KP 7 uvedla: „*Kontakt s rodinou tam je na prvním místě. Tím, že jsi v misi s vojáky a s civily, tak tam nikdy nejsi sama. Já jsem potřebovala být sama, tak jsem 3x týdně jezdila na letiště, kde jsem čekala na západ slunce, chtěla jsem rozjímat.*“

Návrat z mise

V této podkapitole bude shrnuto, jak probíhalo setkání s rodinou, zda byly problémy spojené s návratem, zda vojáci potřebovali vyhledat nějakou pomoc, jestli pociťují změny před misí a po misi a jaká vylepšení by navrhovali.

Setkání s rodinou

Komunikační partnerka 1 uvedla, že návrat vojáka domů naruší chod domácnosti minimálně na měsíc: „*na nějakou dobu to naruší takovej ten chod, rytmus domácnosti a toho života, člověk je zvyklý na jinej a zase si musí přivyknout tomu druhýmu. Není to tak, že tam člověk naskočí celej šťastněj, že je doma, musí si zvykat a určitě i ta rodina, najednou je tam zase někdo, kdo tam nebyl, věci se dělaly jinak, myslím, že do sebe obě strany chvíličku naráží, než se to zase urovná... myslím, že měsíc určitě. Někdy i třeba dýl.*“

Komunikační partner 2 uvedl: „*těšil jsem se, jak se změnila děti...malá se styděla...problém byl, že rodina měla svůj řád a já jsem jim ho celej naboural a musel se jakoby předělávat...*“

Komunikační partner 3 uvedl, že problematický byl návrat k dětem: „*Z Kosova byl návrat už těžší kvůli špuntovi. Když jsem odjížděl, byl v kočárku a když jsem se vrátil, už chodil. Malá mě nebrala jako tátu, když mě viděla, tak brečela. To trvalo asi 3 měsíce. Musel jsem si*

kvůli ní vzít týden dovolenou a být s ní neustále, pokud možno bez manželky. Proto u druhé dítěte jsme to plánovali tak, aby se narodilo v době, kdy budu na misi, abych nic takového opět nezažíval.“

Komunikační partner 4 uvedl, že se vše vrací do běžného režimu za tři dny, děti se ale ostýchají: *„Jsou všichni rádi, přijedeš, všichni jsou rádi, že jsi přijel, udělá se nějaká oslavička a za tři dny je všechno ve starých kolejích...**Za tři dny ani ne**, to je prostě rychlovka, to je teda z mého hlediska, manželka říká něco jiného. Ale u mě zajdeš na pivo, zajedeš s dětma na výlet a všechno je zpátky...Tak my máme zvláštní děti, syn šel do školy, bylo vidět, že je rád, že jsem doma, že mě vidí rád, ale když jsme šli ze školy, tak šel přede mnou pět metrů a druhý syn mě hned začal otravovat, musíš s ním jít do hračkářny, koupit mu tohle, tohle, ale ten starší syn je flegmouš. **Trochu se stydí**, když tě vidí po tak dlouhé době.“*

Komunikační partner 5 rovněž uvedl ostych u dítěte a problém v partnerství: *„...v průběhu mise si bývalá žena našla pána...ale měli jsme problémy už před tím...syn byl malej, **trochu se mě bál**...“*

Komunikační partner 6, který byl v misi vážně zraněný uvedl: *„...mluvčí informoval manželku, že sem byl postřelenej...dlouho to vstřebávala...když mě po dvou operacích v Afghánistánu přivezli do Prahy do ÚVNky, tak za mnou druhý den přišla...“*

Komunikační partnerka 7 se z mise vracela k problémům v partnerství a k nemoci v rodině: *„Už na letišti v Praze jsem brečela, že chci zpátky. Ze Středoafriky se to nepovedlo vůbec, protože táta byl nemocný, s přítelem to bylo v troskách. Říkala jsem si, že okolnosti mě doženou k tomu odejít hned znovu, někam pryč.“*

Komunikační partner 8 uvedl, že se za týden voják aklimatizuje na civilní život: *„...musí být aklimatizace zpátky, člověk dostal najíst, úkol, splnil, šel se vyspat a dokola, takhle se vrátil do normálního způsobu života, k civilním povinnostem, musí se s tím každéj srovnat...ale nemyslím si, že by něčím trpěl...**první týden se musíš srovnat s rodinou**.“*

Komunikační partnerka 9 zhodnotila návrat do rodiny jako příjemný: *„Návrat patří k příjemným okamžikům. Jiný byl po první misi, kdy byl spojený i s obavami, jestli se něco nezměnilo po dobu mé nepřítomnosti, jak to všechno ti doma zvládli atd., ale*

převládalo těšení se na nejbližší, na pohodlí domova. Opětovné setkání s rodiči, přáteli i kolegy v práci bylo příjemné.“

Setkání s rodinou bylo pro 7 komunikačních partnerů příjemným okamžikem. U dvou komunikačních partnerů tento okamžik kazily problémy v partnerství. 4 informanti uvádí, že návratem dochází k narušení chodu domácnosti. Resocializace trvá dle každého komunikačního partnera jinou dobu od 3 dnů až po 3 měsíce. Dále 4 komunikační partneři uvedli problém s návratem ohledně dětí, které se jich po návratu styděly. U KP 6 byl návrat spojený se zraněním a resocializace zejména po zdravotní stránce byla náročná.

Problémy spojené s návratem

KP 1 uvedla jako problém závist okolí: *„A lidi jsou **závistiví** i v okolí té rodiny, nechtějí o tom nic slyšet nebo povídat, jak se měl, ale to povídání nikdo nevnucuje.“*

KP 2 rovněž uvedl, že se setkal se závistivými reakcemi: *„...tady je pravá česká **závist**, každé ti závidí, že jsi byl na misi a že sis vydělal nehorázný prachy...závidí ti i velitel...a když se dávaj odměny, tak nic nedostaneš, protože sis vydělal...a závidí ti většinou ty, co se bojí nebo takoví podvraťáci...“*

KP 3 měl problémy s reakcemi na účast v misi, tzv. posttraumatické reakce: *„. Ale po návratu z Afghánistánu jsem stále slyšel zvuk, když letěly rakety. Vždy před tím bylo slyšet takové písknutí. **Dvakrát se mi stalo, že jsem takto vyletěl z postele, když blízko nás přelétávalo letadlo. Asi měsíc jsem měl s tímto problémy.“***

KP 4 uvedl: *„...akorát **trvá, než si zvykneš**, je to nezvyk i třeba, co se týče dopravy, když řídíš auto, všechno ti připadá divný. Ale jinak nic.“*

KP 5 uvedl rovněž problém si zvyknout: *„...akorát, když jsem se vrátil z Bosny, tak jsem měl problém chodit po trávě, protože tam byly všude miny, tak si nechodil po zeleným...byl to hroznej **nezvyk**...“*

KP 6 popsal problém spojený s tím, že jeho návrat byl nečekaný, spojený se zraněním a dále v reakcích veřejnosti na armádu: *„...tady v Čechách je vztah k vojenství prapodivnej...**lidi vnímají armádu negativně**...spousta lidí je neutrálních, asi i pozitivních a pak jsou tu takoví ty křiklouni, co nám nadávají do žoldáků a jsou slyšet, protože sedí u diskuzí, slušní lidé na to nemají čas...“*

KP 7 uvedla jako problém nepochopení se s kamarády: „*Myslím si, že návraty z bojových misí musí být horší. Když jsem se vrátila ze Siera Leone, tak probíhala v televizi reality show Big brother. My jsme byli s kamarády v hospodě a oni se tam o té show bavili a já jim vůbec nerozuměla, nedopila jsem ani pivo a šla jsem domů, protože nevím, co bych jim řekla. Byla jsem úplně mimo.*“

KP 8 uvedl: „*...nevidím žádný podstatný problém pro zařazení zpátky do života...nemyslím si, že jsou naše mise takové, aby se z nich hromadně vraceli lidi s posttraumatickou stresovou poruchou...možná jednotlivci...znám spíš případy, kdy vojáci řešili problémy až doma, protože mu manželka zahnila, vybilila konto nebo se dostali do exekucí...*“

KP 9 uvedla: „*S návratem z mise je spojená změna termínů odletu domů z mise, opakovaně v každé misi. V letecké přepravě v AČR není prioritou přeprava vojáků z misí, několikrát se s každou rotací mění. To je negativní faktor, dle kterého se pak mění i termíny návratu, dovolených našich i rodinných příslušníků, obecně se hůře plánuje.*“

Jako největší problémy spojené s návratem z mise uvádějí komunikační partneři závist a negativní reakce okolí (3 komunikační partneři) a nezvyk na běžné prostředí či neporozumění (3 komunikační partneři). Jeden komunikační partner uvedl jako problém posttraumatickou reakci. Jeden komunikační partner neshledává žádné problémy spojené s návratem z mise, ale setkal se jinými vojáky, kteří měli problémy většinou s partnerky či penězi po návratu domů. KP 9 vidí problém ve změně termínů odletů z mise domů.

Potřeba pomoci

KP 1 uvedla: „*Asi akorát, jak jsme měli problémy se synem, tak jsme vyhledali pomoc u vojenské psychologičky. Já jsem nepotřebovala pomoc ani z hlediska zdravotního, psychologického, právního, ale jinak si myslím, že by v rámci AČR tato pomoc fungovala.*“

KP 6 poznamenal: „*...po nemocnici jsem si pobyl v rehabilitačním ústavu, kde mě fyzioterapeuti dávali dohromady, vždycky se našel někdo, kdo řekl, když budeš potřebovat pomoc, řekni... taky jsem byl ve spojení s vojenským právníkem...ale důležitý je se s tím vyrovnat sám...*“

KP 8 k potřebě pomoci uvedl: „...je nabízena pomoc organizovaná, jsou na to školení lidi, otázka je, jestli ti, co se vracej z mise těm lidem důvěřujou, a to si nemyslím, s tím je naše armáda hodně na štíru, protože tak aby někdo přišel s nějakým problémem za psychologem, tak to ten psycholog musí mít hodně velký jméno mezi vojákama...myslím, že víc důvěřujou kaplanům...“

KP 9: „Než jsem odjela, domluvili jsme se s manželem i s rodiči, v čem si mohou vzájemně pomoci, dále jsem měla domluvu s kamarádkou, že v případě potřeby by pomohla se synem. Na telefonu jsem měla domluvenou pomoc od kolegy v práci, kdybych potřebovala já sama s něčím pomoci, ale **nepotřebovala**.“

Z výše uvedeného vyplývá, že žádný z komunikačních partnerů nepotřeboval pomoci, vyjma KP 6, který měl potřebu pomoci spojenou se zraněním a KP1, která vyhledala pomoc u vojenského psychologa z důvodu problémů se synem. Dále vyplývá, že v případě potřeby je pomoc zajištěna svou vlastní cestou nebo v rámci AČR a to, převážně pomoc psychologická a duchovní, ale vojáci jí moc nechtějí nebo nepotřebují vyhledávat.

Změny před misí a po misí

KP 1 uvedla, že pociťuje pozitivní změny: „...jsem jemu i sobě dokázala, že to zvládnou a trochu mi stouplо sebevědomí, **spíše pozitivní změny** a taky v tom, že jsem si tam vydělala nějaké peníze, také pozitivní v tom, že mi to dalo nějaké plus v kariéře, také, že jsem to tam zvládla po zdravotní stránce, ukázalo mi to, že mám silný organizmus a také třeba to, že je na mě možná někdo pyšný.“

KP2 rovněž shledává pozitivní změny po misí: „...začal jsem víc sledovat okolí...byl jsem na místech, kde se nikdo nedostane...rozšířilo mi to obzor...poznáš dobré lidi...“

KP 6 jako jediný uvedl změny negativní: „Dostal jsem klasifikaci C – schopen s omezením...zůstala mi zlomenina lýtkové kosti, nemůžu být na tom starém místě, kdy byla klasifikace A...“

KP 7 uvedla: „Mám úplně jiný žebříček hodnot. Věci, které jsou pro nás samozřejmost elektřina, tekoucí voda, bezpečnost, můžeš v klidu spát, ale i pohled na život a na smrt, tím vším mi Afrika zamíchala...Žiji tady a teď a jedu na sto procent dnes. Afrika mě hodně ovlivnila. Změnil se mi tedy žebříček hodnot, náhled na svět, na Afriku.“

Šest komunikačních partnerů uvedlo pozitivní změny. U dvou komunikačních partnerů neproběhly žádné změny. Jeden komunikační partner uvedl změnu negativní, která souvisí s jeho zraněním v misi.

Doporučení ze strany vojáků

Na otázku, co by se dalo dělat pro ulehčení návratu z mise, uváděli komunikační partneři následující:

KP 1: „**Já myslím, že ne**, že se s tím prostě musí člověk sám poprat. Dá se využít rehabilitace hned po misi, ale myslím, že to skoro nikdo nevyužívá, protože chce být po návratu s rodinou doma, jen když si to zaplatí a můžou si tam vzít celou rodinu. Pak si taky můžete dovybrat nějakou dovolenou, ale myslím, že volno na ten návrat nemá vliv, možná jen v případě, že by měl **volno i ten druhý partner**, tak by to mělo smysl.“

KP 2: „...šel si na dva dny do Těchonína, ale stejně Ti vzali jen vzorky a šel si pryč, to ti je mohli vzít rovnou v Praze...a místo aby si byl doma, tak musíš na útvar vyřizovat spoustu věcí, kdyby papíry připravovali dopředu...máš volno tak 3 dny, myslím, že by to **mohlo být 14 dní, ale navíc, ne v rámci dovolené...**“

KP 3: „Podle mě pro vojáky, vracející se z mise, **extra dovolená, třeba 21 dní**. Musí si vyřídit a zařídit spoustu věcí. Spousta vojáků dojíždí z místa bydliště do posádky, kde slouží a je opět odtržen od rodiny, když musí ihned po návratu zase do práce. Musí si začít zvykat zase na jiný život. Je to jiné tady a několik měsíců na misi. Měli by mít klid, prostě ke klasické dovolené ještě navíc 21 dní... Zbytečně se dle mého názoru protahuje doba příprav na mise. **Například příprava probíhá 4 měsíce** permanentně a jede se pak na 4 měsíce, **což mi přijde zbytečné**, je to další čas připočtený k misi, kdy nejsi se svými blízkými, rodinou. Výcvik by se měl tedy plánovat tak, aby to nebylo před odjezdem do mise pro tu rodinu stresující.“

KP 4: „Když jsem se vrátil v říjnu 2015, tak jsme byli teprv druzí, kdo absolvoval sezení, když se vrátíš z mise po dvou měsících, **jakoby setkání znova zpátky těch lidí, co byli v misi**, v centru od církve, ten kaplan, co byl s námi v misi, tak nás vzal do toho jejich centra, to je na dva dny, jde se tam projít křížová cesta...A to poslední asi 14. zastavení, tak tím jakoby ukončí tu misi. A to jsme jako koukali, protože vždycky se vrátíš z mise a hned zase valíš do práce, ale tady ses vrátil, byla dovolená... Trošku je smutný, když vidíš, jak se vracej amíci, když se vracej domů a čekají tam všichni s tou

vlažkou, no a u nás přijedeš do těch Orlickej hor do tý léčebny, dostaneš párek, pak přijedeš domů, manželka pro tebe přijede autem, vemeš kufr a jdeš domů. Nikdo tě tady neví, ani nepřijede velitel na letiště.“

KP 5: *„aby armáda pracovala na evropský úrovni s rodinou – informace, možnost něco poslat...aby i velitel nabídl ženám třeba pomoc...vím, že to takhle funguje třeba a francouzi, holand'anů...mrzí mě, když přijedou naši vojáci z mise a nedělá se žádné přivítání...“*

KP 6: *„myslím, že je asi nastavený všechno dobře...pokud se voják zvládne začlenit ze dne na den do mise, tak by to měl zvládnout asi i tady doma...“*

KP 7: *„Líbí se mi, jak pplk. Kaštánková pořádá besedy a setkání s rodinnými příslušníky vojáků během mise a před misí a jsem překvapená, že na ně lidí chodí a mají o ně zájem. Voják potřebuje vědět, že jeho rodina ví, v jakých podmínkách žije a pracuje, jaká tam má bezpečnostní rizika. Pořádají i videokonference. Je dobré, když se i vojáci o sobě dočtou, nejsou tak lidem lhostejní.“*

KP 8: *„...ze strany armády, co se týká zajištění, tak si myslím, že je zajištěno všechno, možná zkrácení v Těchoníně, ale to už taky zkrátily ze 3 dnů na 1,5 a to už se moc zkrátit nedá...“*

KP 9: *„Návrat by ulehčily pevně stanovené termíny odletu domů, beze změn, se kterými mohou počítat vojáci v misi i jejich rodinní příslušníci.“*

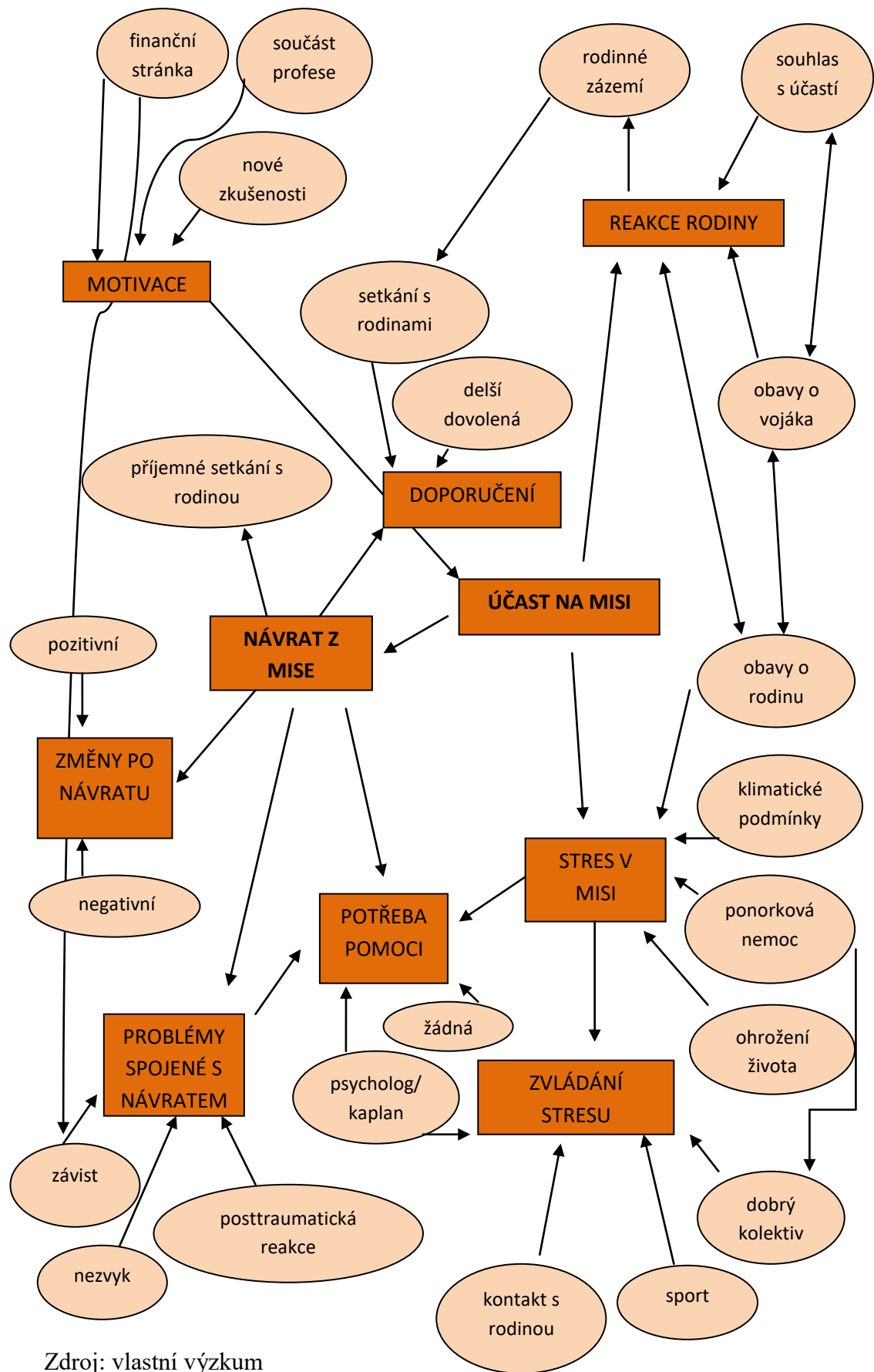
Na téma, jak by se dal ulehčit návrat, komunikační partneři doporučili ve 2 případech více volna mimo řádnou dovolenou (v jednom případě 14 dní a ve druhém 21 dní), pořádání setkání rodinných příslušníků a setkání lidí z mise. Dále doporučovali, aby byly pevně stanovené termíny odletů a větší práci s rodinou vojáka v misi. Dva komunikační partneři by ocenili lepší uvítání po návratu ze strany armády a velitelů.

4.2 Axiální kódování

V průběhu axiálního kódování byla témata a subkategorie uváděna do vzájemných vztahů. V následujícím diagramu znázorním vztahy mezi dvěma základními jevy (návratem z mise a účastí na misi). Příčinné podmínky znázorňují situace, které k jevu vedly. Dále jsou zobrazeny intervenující proměnné, kontext, strategie jednání a následky.

Diagram 1: Schéma axiálního kódování

Zdroj: vlastní výzkum

5 DISKUZE

Nejčastějším důvodem pro výjezd do mise byla vojenská povinnost, profesionalita a součást vojenské mise. Tyto důvody uvedli téměř všichni komunikační partneři. 4 komunikační partneři uvedli jako motivaci získat nové zkušenosti a dovednosti. Stejný počet informantů uvedlo jako důvod pro výjezd do mise finanční motivaci. Pro 8 komunikačních partnerů byly peníze méně důležité než jiné výše uvedené důvody. Ve výzkumu Ballové et al. (2009) bylo zjištěno, že motiv vydělat slušné peníze byl umístěn až na 4. místě. Tento motiv předešly nové zkušenosti, což se shoduje i s mými výsledky. Česká veřejnost zastává názor, že vojáci vyjíždějí do misí převážně kvůli penězům, ale dle výše uvedených informací toto tvrzení není pravdivé.

Očekávání od mise většinou korespondovaly s důvodem odjezdu na misi. Od mise nejvíce vojáci očekávali získání nových poznatků, zkušeností a dovedností, dále splnění úkolů a vrátit se ve zdraví domů. Všem komunikačním partnerům se očekávání od mise splnila, jak uvádí KP 9: *„Moje očekávání se splnila, přizpůsobení, výdrž, podpora z domova, získání odborných zkušeností.“*

Na smíření se rodiny s misí závisí vojákova spokojenost a průběh mise. Dle Dziakové (2009b) je souhlas partnerek spojován s důvody výjezdu do mise a s kvalitou partnerského vztahu. Šest komunikačních partnerů odjíždělo do zahraničí se souhlasem partnera či partnerky, uváděli, že si vzájemně věří a tolerují se. Pouze u třech komunikačních partnerů došlo k nesouhlasu s misí ze strany partnera nebo rodičů. Rodiče mají přirozeně o děti starost, i když jsou dospělé. V případě KP 4 nesouhlasila manželka s druhou a další misí, kvůli očekávání potomka. KP 4: *„...tam už byl takovej problém, protože nechtěla, abych jel, protože byla těhotná...“*

Potřeba rodinného zázemí je pro vojáka v misi důležitou součástí. Když toto zázemí schází, tak se vojáci uchylují do mise schovat (Dziaková, 2009a). Tento fakt potvrzuje komunikační partner 5: *„...první mise, to se se mnou paní chtěla rozvést a potom se taky se mnou rozvedla, potom po návratu, v podstatě jsem do mise utíkal před nevyřešeným problémem...“* Všichni komunikační partneři uvedli, že měli před odjezdem stabilní rodinné zázemí.

Aby mohl voják v misi pracovat s „čistou hlavou“, potřebuje odjet do mise s podporou posádky a kolegů. S pracovním zázemím před odjezdem do mise bylo spokojeno 8 komunikačních partnerů. Výše uvedené potvrzuje KP 9: *„V práci jsem měla podporu kolegů, po dohodě jsem předala svou funkci a místo v České republice, domluvili jsme se na zastupování po dobu mise.“* Jeden komunikační partner uvedl špatné pracovní zázemí.

Všech 9 komunikačních partnerů se setkala v zahraniční operaci s ohrožením na životě. Tři vojáci měli dokonce přímo osobní zkušenost se zraněním nebo úmrtím kolegy. Takové traumatizující události bývají podkladem pro vznik PTSD. Zajímavé je, že ani jeden z komunikačních partnerů nepotřeboval vyhledat odbornou psychologickou pomoc nebo pomoc někoho z kolegů či blízkých. Kulíšek (2011) k tomu uvádí, že veteráni své potíže často zatajují. S tímto důvodem souhlasím, protože vojáci málokdy přiznají svoje trápení a pochyby, aby mohli nadále zůstat hrdiny z války. S ohledem na výše uvedené spatřuji možnost mírného zkreslení výzkumu.

Nejčastější formou ohrožení byl uveden útok na základnu. Dále se vojáci setkávali se střelbou, napadením patroly, problémy s výbušninami či minami.

Neméně významné stresory jsou takové, které se týkají rodiny a partnerů. Nejvíce uváděné byly: omezený kontakt s rodinou, odloučení od rodiny, strach vojáka o rodinu, strach rodiny o vojáka. Více než polovina komunikačních partnerů uvedla, že nejvíce stresující je v misi, to, že voják přenechává povinnosti na rodině a že nemůže členům rodiny nijak pomoci, jak uvádí KP 4: *„...nevíš, co se děje doma, že něco nemůžeš ovlivnit, třeba když potřebuješ něco zaplatit a udělat něco na zahradě nebo na baráku a já to udělat nemůžu a musí to prostě zařídit žena.“* Výše uvedené „rodinné stresory“ uvádí i Ballová et al. (2009) ve svém výzkumu, s tím, že více než 50% respondentů nemělo doma závažnější problémy, což potvrzuje i můj výzkum.

Další stresory, které komunikační partneři uváděli, jsem zařadila do kategorie Jiné stresory. Ve čtyřech případech uvedli zkušenost s ponorkovou nemocí, 2 znepokojující životní úroveň místních obyvatel, 2 klimatické podmínky. V jednom případě byla stresorem zodpovědnost za vojáky a jeden komunikační partner uvedl neustálou pohotovost.

Vojáci se v misi ve čtyřech případech setkali s tzv. „ponorkovou nemocí“. Mezilidské vztahy jsou důležitou součástí mise, bohužel vlivem nahromadění stresu, neustálým tlakem a nedostatkem odpočinku dochází k jejich zhoršování, jak uvádí Svobodová (2008). KP 1 k ponorce uvedla: *„Hodně stresující byla ponorka, která potká každého, kdo říká, že ne, tak lže, protože když je člověk zavřenej šest měsíců se stejnýma lidma, půl roku je vidí každý den a ještě jste de facto pořád v práci, tak ta ponorka tam je.“* 2 komunikační partneři uvedli jako stresor životní úroveň obyvatelstva, když viděli v bidě malé děti. Další faktory byly tamní klimatické podmínky. KP 8 uvedl jako stresor zodpovědnost za vojáky, což mi přijde samozřejmé vzhledem k funkci velitele, ale na druhou stranu i chvályhodné, protože jiní velitelé se bojí spíše o život svůj než vojáka. KP 6 uvedl neustálou pohotovost a únavu, která pramení z každodenních patrol v terénu a Stehlík (2012) to potvrzuje tím, že se vojáci přesunují pěšky se zátěží, v drsném terénu a rychlém tempu.

Každý voják v misi potřebuje něco, co mu pomáhá „přežít“. Všichni komunikační partneři se shodli na tom, že potřebují kontakt s rodinou, který byl ve většině denní. V 66% také respondenti výzkumu Ballové et al. (2009), uvedli kontakt jako jeden z nejdůležitějších.

8 komunikačních partnerů uvedlo, že jim v misi pomáhal dobrý kolektiv, na který měli štěstí. KP 8 k tomu uvedl: *„pomáhali mi samozřejmě kamarádi – kolegové...vždycky je potřeba nějaký dobrý kamarád.“*

Většina vojáků uvedla, že jim pobyt na misi zpříjemňoval sport, dále četba, zábava a 2 komunikační partneři uvedli přítomnost kaplana. Kabát (2010) konstatuje, že relaxace, trávení volného času po svém a pohyb jsou nejjednodušší strategie, jak odstranit stres a negativní energii.

Prvním faktorem návratu z mise bylo setkání s rodinou. Pro 7 komunikačních partnerů byl návrat příjemným okamžikem. Jak uvádí Kyle et al. (2015), partneři jsou nedočkaví, velmi se na sebe těší, zažívají vášeň. Těší se, jak bude ten druhý vypadat, jaké budou reakce. U většiny rodin dopadá shledání po dlouhém odloučení dobře. KP 9 uvedla: *„...převládalo těšení se na nejbližší, na pohodlí domova. Opětovné setkání s rodiči, přáteli i kolegy v práci bylo příjemné...“* Dva komunikační partneři uvedli, že je po návratu z mise čekal rozpad vztahu. V jednom případě si manželka našla jiného partnera a druhý vztah ztroskotal na základě dlouhého odloučení. Domnívám se, že mise jako

taková nebývá důvodem rozpadu partnerství, vždy záleží na tom, jaký základ má partnerství před odjezdem. To potvrzuje i Ballová et. al (2009) s tím, že u vojáků, kterým se rozpadl vztah po misi, existovaly problémy již před misí.

Když se voják vrátí ze zahraniční operace, naruší tím zaběhnutý režim domácnosti, který si rodina po dobu jeho přítomnosti vytvořila (Dziaková, 2009a). 4 komunikační partneři uvedli, že dojde k narušení chodu domácnosti. Rodina si musí na sebe znovu zvykat, poznat se, naučit se opět vzájemně respektovat. To jak dlouho resocializace trvá, je u každého voják jiné. V mém výzkumu uváděli komunikační partneři dobu 3 dnů, až 3 měsíců. Doba resocializace je u každého jednotlivce odlišná, potvrzuje i Linhart et al. (1996). Samostatnou kategorií je návrat do rodiny k dětem. 4 komunikační partneři uvedli problém s návratem ohledně dětí, které se jich po návratu styděly. Dziaková (2009a) uvádí reakce dětí specificky k jejich věku. Když jsou děti malé, tak se před rodičem - vojákem stydí, můžou se jej bát, rodič jim přijde cizí. Starší děti mohou pociťovat vztek vůči rodiči, že je nechal doma samotné. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že když mi bylo 6 let a táta se vrátil z mise, velmi dlouho jsem si na něj nemohla zvyknout, připadal mi jiný, styděla jsem se ho dotknout, ale zároveň jsem jej obdivovala a připadal mi jako hrdina.

Po návratu z mise komunikační partneři často čelí závisti a negativním reakcím okolí. Veřejnost závidí vojákům peníze. Nazývá je žoldáky, ačkoliv spousta z nich, ani neví, co to znamená. Ve veřejných diskuzích převažují negativní komentáře na vojáky. Souhlasím s názorem KP 6, který řekl: „...spousta lidí je neutrálních, spousta pozitivních a pak jsou tu takové ty křiklouni, co nám nadávají do žoldáků a jsou slyšet, protože sedí u diskuzí a slušní lidé na to nemají čas...“

Mezi dalšími frekventovanými problémy po návratu byl nezvyk na běžné prostředí či neporozumění okolí. Voják se cítí nepochopený, myslí si, že nikdo nemohl zažít to, co on, vytržením z běžné reality mohou vznikat komunikační propasti, neví, co je nového ve světě, u kamarádů, zjistí, že neví o čem si s nimi povídat (Kennedy, Zillmer, 2012). KP 9 popsala: „*Když jsem se vrátila ze Siera Leone, tak probíhala v televizi reality show Big brother. My jsme byli s kamarády v hospodě a oni se tam o té show bavili a já jim vůbec nerozuměla, nedopila jsem ani pivo a šla jsem domů, protože nevím, co bych jim řekla. Byla jsem úplně mimo.*“ U dvou komunikačních partnerů se objevily tzv. posttraumatické reakce, které mohou být součástí PTSD, což ale není možné dokázat.

KP 3 měl následující problémy, „... po návratu z Afghánistánu jsem stále slyšel zvuk, když letěly rakety. Vždy před tím bylo slyšet takové písknutí. Dvakrát se mi stalo, že jsem takto vyletěl z postele, když blízko nás přelétávalo letadlo. Asi měsíc jsem měl s tímto problémy.“

KP 5 uvedl: „...akorát, když jsem se vrátil z Bosny, tak jsem měl problém chodit po trávě, protože tam byly všude miny, tak si nechodil po zeleném...byl to hroznej nezvyk...“. U žádného z komunikačních partnerů nebyla diagnostikována PTSD nebo tuto informaci zatajili. Jak uvádí Kulíšek (2011), v britských věznicích je kolem 8 500 veteránů, kteří jsou odsuzováni především za domácí násilí a polovina z nich trpí posttraumatickým stresem. Grohmann (2012) uvádí, že od roku 2000 bylo mezi americkými veterány diagnostikováno 244 000 případů posttraumatické stresové poruchy a dodává, že více než 1/3 všech lidí bez domova v USA jsou bývalí váleční veteráni. Domnívám se, že výskyt PTSD v AČR není frekventovaný. Zprv je to dáno tím, že se naše armáda účastní v naprosté většině mírových operací, což znamená, že nemáme tolik vojáků, kteří by se dostávali do bojových situací a za druhé tím, že odstup mezi jednotlivými misemi vojáka musí být minimálně 1 rok. Trefně to popisuje poznámka KP1: „Americká armáda je továrna na vojáky...“ a KP 8 k tomuto uvádí: „...myslím si, že naše mise nejsou takové, aby se z nich hromadně vraceli lidi s PTSD...nejezdíme do bojových operací...oproti Američanům to jsou u nás jednotlivci...navíc u nás probíhá pečlivý výběr přes psychologická vyšetření a spoustu dalších věcí, aby mohl do mise voják vyjet...“

Komunikační partner 8 neměl osobně žádné problémy spojené s návratem, ale zná případy, kdy vojáci řešili problémy doma (utekla jim manželka, podvedla je, dostali se do exekucí). Dle Dziakové (2009a) existují případy, kdy se voják vrátil z mise a našel prázdný byt a konto, protože partnerce došla trpělivost s vojenským způsobem života nebo se o ni a děti postaral „kamarád“, který zůstal v posádce. Stejnou zkušenosti uvádí KP 7, která se ale setkala i s PTSD: „Neměla jsem problém s tím, že by mi přítel vyluxoval konto a odešel. To se řešilo v Bosně, že manželky vybraly konto, byt, vzaly děti a odešly. Kluk, který byl se mou v Bosně se kvůli tomu zastřelil, jezdil hodně po misích, byl i v Iráku, u něj došlo k tomu posttraumatickému stresu...“

Co se týká tématu, zda vojáci potřebovali po návratu z mise pomoc, uvedli všichni komunikační partneři, že vyhledat pomoc nepotřebovali. KP 8 k tématu pomoci uvedl: „...je nabízena pomoc organizovaná, jsou na to školení lidi, otázka je, jestli ti, co se

vracej z mise těm lidem důvěřují, a to si nemyslím, s tím je naše armáda hodně na štíru, protože tak aby někdo přišel s nějakým problémem za psychologem, tak to ten psycholog musí mít hodně velký jméno mezi vojákama...myslím, že víc důvěřují kaplanům...“ Domnívám se, že nedůvěra ve vojenské psychology pramení z toho, že jsou velmi mladí, často přímo po škole a voják se zkušenostmi z mise, nevěří někomu, kdo nic takového nezažil. Ke zlepšení by mohlo dojít, když by psychologové neměli samostatná oddělení, ale byli by přímo součástí jednotky a pohybovali se mezi vojáky. Vzájemně by se poznali a vznikali by určitě lepší vztahy voják – psycholog.

V otázce změn uvedlo šest komunikačních partnerů, že vnímají pozitivní změny. Ty jsou dány především nově nabytými zkušenostmi, ověřením si svých schopností, získáním nových přátel a změnami v hodnotovém žebříčku. Další pozitivní změny spatřují vojáci v poznání cizí země a kultury. U dvou komunikačních partnerů neproběhly žádné změny. Jeden komunikační partner uvedl změnu negativní, která souvisí s jeho zraněním v misi.

Komunikační partneři by po návratu domů ocenili delší volno před nástupem zpět do práce, ale mimo řádnou dovolenou. V případě nároku na rehabilitaci po misi by bylo dle názoru KP1 efektivnější, kdyby mohl mít volno i partner, aby mohla být rodina spolu. Mezi další doporučení patří pořádání setkání rodinných příslušníků a pomoc partnerům doma. Stejně tak ve výzkumu Ballové et al. (2009) by si 50% vojáků přálo organizovat setkání a společenské akce. Komunikačnímu partnerovi 4 se velmi líbilo setkání vojáků k ukončení mise, se kterým se setkal poprvé a považuje je za dobrý nápad. Dále by vojáci kladně ohodnotili lepší uvítání po návratu ze strany armády a velitelů. Také Stehlík (2014) uvádí, že by ocenil, kdyby se v tomto směru udělalo něco pro vojáky. Chápal by to i jako pozitivní propagaci armády a naopak nechápe, proč to v zahraničních armádách lze a u nás ne. Zkrátil by také karanténu v Centru biologické ochrany v Těchoníně, protože se voják nemůže dočkat návratu k rodině. S tím souhlasí i 2 komunikační partneři. Ze svých zkušeností mohu doplnit, že volno po misi by bylo příhodné, aby se rodina mohla opět stmelit a prožít společně pěkné chvíle. Myslím, že alespoň 14 dní by bylo adekvátních.

6 ZÁVĚR

V teoretické části diplomové práce jsem se zabývala historií a současností zahraničních misí AČR, pohledem veřejnosti na zahraniční mise a přípravou vojáků na misi. Dále jsem se věnovala motivačním faktorům vojáka, požadavkům a povinnostem kladených na vojáka a péči o vojáka před vysláním, v průběhu a po návratu ze zahraniční mise. Vymezila jsem, jak probíhá účast v zahraniční misi a definovala pojmy stres, trauma a posttraumatická stresová porucha. Následně jsem popsala mezilidské vztahy v zahraniční misi a rodinu vojáka v misi a specifikovala resocializaci vojáka ze zahraniční mise. Ve druhé kapitole jsem stanovila cíl práce a výzkumnou otázku. Ve třetí kapitole byl charakterizován výzkumný soubor a použitá metodika práce. Čtvrtá kapitola se zabývala výsledky práce, následovala diskuze a závěr.

Cílem práce bylo zjistit, zda je resocializace vojáka z povolání po prožití zahraniční misí problematická. Na základě stanoveného cíle byla zvolena jedna výzkumná otázka: Jaké problémy přináší resocializace vojáka z povolání po prožití zahraniční misí?

Výzkumný soubor představoval celkem 9 komunikačních partnerů, z toho 6 mužů a 3 ženy. Všichni komunikační partneři byli vojáci z povolání AČR. Do výzkumu byli vybráni metodou sněhové koule. Podmínkou byla alespoň 1 účast v zahraniční operaci.

K dosažení cíle práce byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu. Zdrojem dat byly polostrukturované rozhovory. Rozhovory byly doslovně přepsány a zpracovány metodou zakotvené teorie. Byly využity dva stupně kódování, otevřené a axiální.

Z výzkumu vyplynulo, že nejčastějšími důvody pro účast v misi je získání nových zkušeností a dovedností. Další důvodem byla mise jako součást profese. Na rozdíl od mínění veřejnosti, finanční motivace byla méně důležitým důvodem. Pro vojáky v misi je důležité dobré rodinné zázemí a souhlas partnera s účastí v zahraniční operaci. Zároveň se ukázalo, že dlouhodobé odloučení způsobené zahraniční misí není důvodem rozpadu vztahu. Každý komunikační partner se v misi setkal s ohrožením života. Nejhůře však vojáci snášejí omezený kontakt s rodinou a přenechání povinností na partnerovi/partnerce doma. V misi rovněž „bojují“ s tzv. ponorkovou nemocí. Důležitou součástí, jak zvládat stresové situace v misi je dobrý kolektiv a sport.

Největší problémy spojené s návratem jsou narušení chodu domácnosti, návrat k dětem, adaptace na „civilní“ prostředí a negativní reakce veřejnosti a okolí na účast v zahraniční misi. Pozitivním faktem je, že se u žádného komunikačního partnera neprojevila posttraumatická stresová porucha a tak nepotřebovali vyhledat jakoukoliv odbornou pomoc. Vojáci hodnotí účast v misi spíše pozitivně.

Komunikační partneři by uvítali možnost delšího volna po misi a pořádání setkání rodin vojáků v zahraniční operaci. Ocenili by, kdyby se jim dostalo lepšího přivítání po návratu z mise, především ze strany Armády České republiky a jejich velitelů.

Jako vlastní přínos hodnotím zjištění, že vojáci i vojákyně jsou psychicky odolní lidé, kteří jsou odhodlaní pomáhat.

Věřím, že by výsledky mé práce mohly být využitelné pro vojenské psychology, kaplany a velitele. Mohly by sloužit jako zaměření se na prevenci problémů při návratech ze zahraničních misí a jako podklad námětů pro doporučení zlepšení a zabezpečení služeb ze strany armády. Dále mohou poskytnout informace o AČR a zahraničních misích laické i odborné veřejnosti.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ANDERSEN, M. L., TAYLOR, H. F., 2008. *Sociology: Understanding a diverse society*. 4. vydání. USA: Thomson learning. ISBN 978-0-495-00742-5.

ANDERSEN, M. L., TAYLOR, H. F., 2016. *Sociology the Essentials*. 9. vydání. USA: Cengage Learning. ISBN 978-1-305-67588-9.

BALLOVÁ, N., 2010. Výzkum „Armáda a veřejnost“. *Vojenské rozhledy*. 19 (1), 206–213. ISSN 1210-3292.

BALLOVÁ, N., SALIGER, R., HODNÝ, J., PAVLÁT, J., 2009. Zahraniční vojenské mise a partnerské soužití (Poznatky z armádního sociologického výzkumu). *Vojenské rozhledy*. 18 (4), 154-167. ISSN 1210-3292.

BAŠTECKÁ, B., 2005. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy*. Praha: Grada. 299 s. ISBN 80-247-0708-X.

BRUNCLÍK, J., 2014. Do mise musí voják odjet zdravý, s nemocí na místě si ale armáda poradí. Armáda České republiky [online]. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/do-mise-musi-vojak-odjet-zdravy--s-nemoci-na-miste-si-ale-armada-poradi--101446/>.

ČÍRTKOVÁ, L., 2004a. *Policejní psychologie*. 4. vydání. Praha: Portál. 272 s. ISBN 80-7178-931-3.

DECKEROVÁ, J., 2010. Co se šrámy na duši? *A report*. 2010 (3), 44-45. ISSN 1211-801X.

Diagnostic and statistical manual of mental disorders DSM-5tm, 2013. 5. vydání. Washington, DC: American Psychiatric Publishing. ISBN 978-0-89042-555-8.

DIEHL, P.F., BALAS, A., 2014. *Peace operations*. 2. Issue. Cambridge: Polity press. 244p. ISBN 978-07456-8419-2.

DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. nezměněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

DUCHOVNÍ SLUŽBA ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY, 2014. Informace pro Vás. [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://www.kaplani.army.cz/informace-pro-vas>.

DZIAKOVÁ, O., 2009. *Vojenská psychologie*. Praha: Triton. 544 s. ISBN 978-80-7387-156-7.

DZIAKOVÁ, O., 2009b. *Vliv osobnostních vlastností a sociálně pracovních podmínek na činnost vojenských jednotek působících v zahraničních misích*. Praha. Disertační práce. FF UK.

FERRANTE, J., 2005. *Sociology: a global perspective*. 6. vydání. USA: Cengage Learning. ISBN 978-0495005612.

FOA, E. B., GILLIHAN, S. J., BRYANT, R. A., 2013. Challenges and Successes in Dissemination of Evidence-Based Treatments for Posttraumatic Stress. *Psychological Science in the Public Interest*. 14 (2), 65-111. ISSN 1529-1006.

GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2009. *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál. 776 s. ISBN 978-80-7376-569-1.

HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HORKÝ, R., 2007. Kultura a migrace: český vojenský pozorovatel a zahraniční mise. *Vojenské rozhledy*. 16 (3), 97-102. ISSN 1210-3292.

HŘEBÍČEK, M., 2006. Ženy v Armádě České republiky. *Obrana a strategie*. 2006 (1), ISSN 1214 – 6463.

KAJANOVÁ, A., 2014. *Sociální patologie: vybrané kapitoly*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. 87 s. ISBN 978-80-7394-449-0.

KARAFFA, V., BALABÁN, M., RAŠEK, A., 2009. Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990-2009. *Vojenské rozhledy*. 18 (4), 5-22. ISSN 1210-3292.

KENNEDY, C. H., ZILLMER, E. A., 2012. *Military psychology: Clinical and operational applications*. 2. vydání. NY: Guilford press. ISBN 978-1-4625-0649-1.

KUHLMANN, J., CALLAGHAN, J., 2011. *Military and society in 21st century Europe: a comparative analysis*. New Brunswick: Transaction Publishers. ISBN 978-1-4128-1827-8.

KULÍŠEK, J., 2011. Posttraumatická stresová porucha. *Vojenské rozhledy*. 20 (1), 94–113. ISSN 1210-3292.

KVINTOVÁ, J., 2016. Zátěžové situace. In: PUGNEROVÁ, M., KVINTOVÁ, J. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, s. 34-60. ISBN 978-80-271-9519-0.

KYLE, CH., MCEWEN, S., DEFELICE, J., 2015. *American sniper*. USA: HarperCollins Publishers. 400 s. ISBN 978-0062082350.

LAŠTOVKOVÁ, J., BERNARDOVÁ, K., 2014. Proč Afghánistán? Profesionalita, peníze, nebo ideály? *Vojenské rozhledy*. 23 (4), 40-50. ISSN 1210-3292.

LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H., 1996. *Velký sociologický slovník: II. svazek, P-Ž*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.

LUBER, M., 2015. *Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR) Therapy Scripted Protocols and Summary Sheets: Treating Anxiety, Obsessive-compulsive, and Mood-related Conditions*. USA: Springer Publishing Company. ISBN 978-0826131676.

MAJER, P., 2003. *Armáda České republiky a zahraniční mise*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb. 111s. ISBN 80-7278-183-9.

MAREŠ, J., 2012. *Posttraumatický rozvoj člověka*. Praha: Grada. 200 s. ISBN 978-80-247-3007-3.

MATOUŠEK, O., 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10 : desátá revize, 2008. 2. aktualizované vydání. Praha: Bomton Agency. ISBN 978-80-904259-0-3.

MIKŠÍK, O., 2003. *Psychologické teorie osobnosti*. 2. vydání. Praha: Karolinum. 214 s. ISBN 80-7184-926-X.

MINISTERSTVO OBRANY, 2008. Mise ISAF - provinční rekonstrukční tým České republiky Lógar, Afghánistán. Zahraniční mise [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=10453>.

MINISTERSTVO OBRANY, 2011a. *Pozemní síly v operacích*. Vyškov: Odbor doktín VeV-VA. 294 s.

MINISTERSTVO OBRANY, 2011b. *Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*. Praha: 384/2011-SRDS-OS MO. 65 s.

MINISTERSTVO OBRANY, 2014a. Zahraniční mise. *KFOR* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=6388>

MINISTERSTVO OBRANY, 2014b. *Nasazení sil a prostředků rezortu ministerstva obrany do zahraničních operací*. Praha: 39-35/2014-SOC MO. 160 s.

MINISTERSTVO OBRANY, 2014c. Armáda České republiky. *Armáda ztratila jedny z nejlepších...* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/armada-ztratila-jedny-z-nejlepsich_-100273/

MINISTERSTVO OBRANY, 2016a. Zahraniční mise. *Historie zahraničních misí* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>

MINISTERSTVO OBRANY, 2016b. *Foreign operations* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5807>

MINISTERSTVO OBRANY, 2016c. Aktuální mise. *Další mise* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/aktualni-mise/porozovatelske-mise/porozovatelske-mise-6393/>

MIOVSKÝ, M., 2003. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (snowball sampling)*. Praha: Úřad vlády České republiky. 108 s. ISBN 80-867-3408-0.

- MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- NAKONEČNÝ, M., 1997. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd. Praha: Academia. 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- NAKONEČNÝ, M., 1998. *Základy psychologie*. 1. vydání, dotisk 2004. Praha: Academia. 590 s. ISBN 80-200-0689-3.
- ONDŘEJ, J. et al., 2010. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C. H. Beck. 559 s. ISBN 978-80-7400-185-7.
- OPERAČNÍ PSYCHOLOGIE AČR, 2014. *Zahraniční operace* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://www.psychologove.army.cz/zahranicni-operace>.
- PAULÍK, K., 2017. *Psychologie lidské odolnosti*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. 368 s. ISBN 978-80-247-5646-2.
- PETŘÍČEK, D., 2016. *Český bratr online. Jsem zde pro vojáky v misi* [online]. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.ceskybratr.cz/archives/10084>.
- PIDRMAN, V., 2002. První zkušenosti s užitím blokátorů zpětného vychytávání noradrenalinu a dopaminu v léčbě deprese. *Psychiatrie pro praxi*. 2002 (1), 35 – 37. ISSN 1213-0508.
- PROCHÁZKA, J. (ed.), 2009. *10 years of the Czech Republic's membership in NATO*. Praha: Ministry of Defence of the Czech Republic, MoD Presentation and Information Center. 127 p. ISBN 978-80-7278-492-9.
- ROUŠAR, J. (ed.), 2002. *Čeští vojáci v Bosně a Hercegovině v mírových operacích pod vedením NATO*. Prague: Ministry of Defence of the Czech Republic - Military Information and Service Agency (AVIS). 101 s. ISBN 80-7278-156-1.
- STEHLÍK, M., et al., 2012. *On-line pokračující zdroj Doktríny* [online]. Vyškov: Velitelství výcviku – Vojenská akademie [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: http://doctrine.vavyskov.cz/_casopis/2012_1/2012_1r_4c.html

STEHLÍK, P., 2014. *Do temnoty: zpověď českého vojáka v Afghánistánu*. Brno: CPress. 238 s. ISBN 978-80-264-0515-3.

STEJSKAL, L., 2009. Mise České republiky v Afghánistánu: Zkouška nových rozměrů. *Vojenské rozhledy*. 18 (4), 101-106. ISSN 1210-3292.

SVOBODOVÁ, L., 2008. *Nenechte se šikanovat kolegu: mobbing - skrytá hrozba*. Praha: Grada. 108 s. ISBN 978-80-247-2474-4.

ŠPATENKOVÁ, N., 2004. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada. 132 s. ISBN 978-80-247-0888-4.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

URBAN, L., 2017. *Sociologie: klíčová témata a pojmy*. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. 232 s. ISBN 978-80-247-5774-2.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha: Portál. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VODÁČKOVÁ, D., 2002. *Krizová intervence*. Praha: Portál. 544 s. ISBN 80-7178-696-9.

Vyhláška č. 357/2016 Sb., o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby, 2016. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2016 [cit. 2. 12. 2016]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-357#p7>

WEDLICOVÁ, I., 2009. Psychická zátěž. In: MACHOVÁ, J., et al. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, s. 124-142. ISBN 978-80-247-2715-8.

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, 1999. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2017 [cit. 12. 5. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-221#p97a-1>. § 97a odst. 1.

Zákon o ochraně osobních údajů: komentář, 2012. Praha: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-226-0.

ZEMAN, J., 2002. Sexuální harašení po česku. *A report*. 2002 (5). ISSN 1211-801X.

ZŮNA, J., 2007. Mírové operace. *Vojenské rozhledy*. 26 (2). ISSN 1210-3292.

ZŮNA, J., KOSECOVÁ, J., 2014. Pojmový aparát mírových operací a jejich vymezení v doktrinálních dokumentech Armády České republiky. *Vojenské rozhledy*. 23 (4), 109–123. ISSN 1210-3292.

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Podklady pro rozhovor

Údaje o vojákovi / vojákyni	
Věk	
Pohlaví:	
Vzdělání:	
Rodinný stav:	
Počet dětí:	
Ve služebním poměru od roku:	
Hodnost:	
Počet absolvovaných misí:	
Alokace a letopočet působení:	
Délka působení v misích:	

Okruhy otázek k rozhovoru:

- 1) Jaká byla Vaše pozice na misi? Co bylo Vaší náplní práce?
- 2) Co jste od mise očekával/a?
- 3) Splnila mise Vaše očekávání?
- 4) Jaké bylo Vaše zázemí před výjezdem do mise?
- 5) Setkal/a jste se v misi s kritickou situací?
- 6) Co pro Vás bylo při účasti na misi nejvíce stresující?
- 7) Jak Váš odjezd či Vaši účast v misi přijímala rodina?

- 8) Byl někdo příp. něco, co Vám pomáhalo, když jste byl/a v misi?
- 9) Jak vypadal Váš návrat z mise?
- 10) Vnímal/a jste nějaké problémy spojené s návratem domů?
- 11) Pomohl Vám někdo, pokud bylo potřeba (i v rámci AČR)?
- 12) Existují změny, které pociťujete před odjezdem do mise a po návratu domů?
- 13) Co byste si přál/a, aby bylo po návratu z mise jinak?
- 14) Co by dle Vašeho názoru ulehčilo návrat domů?
- 15) Kdyby jste měl/a možnost, jel/a byste na misi znovu?

Příloha č. 2 – Ukázka rozhovoru s komunikačním partnerem

Jaká byla Vaše pozice na misi?

Já jsem byl na více misích a pokaždé na jiné. Na jedny jsem byl střelec, na jedny velitel družstva, na další zase odstřelovač, předposlední Afghánistán jsem byl obyčejnej člen družstva jako střelec a teď na poslední jsem byl jako starší průzkumník. Takže jste byl hodně v terénu? Pokaždý.

Proč jste na misi jel? Co jste od toho očekával?

Prachy, to je jasný (smích) Ne první tři, protože jsem tam ještě nebyl a z toho vojenskýho hlediska, že tam prostě chceš být a teď už ty poslední dvě to byly prachy .

Splnila mise Vaše očekávání?

Jo.

Jaké bylo Vaše rodinné zázemí před misí?

Před Bosnou, to jsme ještě nebyli manželé, takže to jsem rozhodoval ještě já, potom v roce 2004, to jsem měl jako vojenskou povinnost, takže jsem jet musel a manželka neprotestovala, 2007 tam už byl takovej problém, protože nechtěla, abych jel, protože byla těhotná a nějak jsme se domluvili, že to bylo v pohodě a v 2012 taky nechtěla, abych jel, ale nějak jsem jí ukecal, že sice nepotřebujeme peníze, ale že tam chci jet a teď ve 2015 taky nechtěla, abych jel, ale nějak jsem jí ukecal, že prostě musím . **A co rodiče?** Tak máma se samozřejmě taky bojí, ale ví, co dělám a je s tím smířená.

Setkal jste se v nějaké té misi s nějakou kritickou situací? Třeba ohrožení na životě?

Hm setkal. Jestli o tom nechcete mluvit, tak nemusíte... No ty minometný útoky, to už je jako normální, to už neberu jako něco divnýho , ale venku na patrolách hlavně ve 2012, tam to bylo asi nejhorší, to jsme se účastnili společný operace s američanama, tam to bylo o střelení každej den a teďka tu poslední misi, tam to bylo v klidu, akorát ty útoky, ale tak to je taková normální věc. A myslíte, že Vás ty mise nějak poznamenaly? Manželka říká, že jo a já říkám, že ne, že to je hovadina.

Co Vám přišlo v těch misích nejvíc stresující?

Tak ponorku, tu tam má každej po dvou měsících, tam se vždycky někdo pošteká a pak to je v klidu, no ale tak to je normální. Spíš to, že nevíš, co se děje doma, třeba ty první mise až do 2007 to nebyl skype a bylo špatný spojení, bylo to takový na hovno, byl telefon a ještě k tomu špatně, ale ty poslední dvě mise, tam už bylo perfektní zázemí, byl internet a můžeš klidně každej den volat. Spíš to no, že nevíš, co se děje doma, že něco nemůžeš ovlivnit, třeba když potřebuješ něco zaplatit a udělat něco na zahradě nebo na baráku a já to udělat nemůžu a musí to prostě zařídit žena.

Byl někdo nebo něco, co Vám v misi pomáhalo? Co Vám to tam zpříjemňovalo?

Sport. Vlastně v každý volný chvíli co máš, tak si uděláš svoje povinnosti, jo a pak tam choděj vlastně všichni běhat, cvičit, hrajou ping pong, fotbal, je sranda u toho, že jo a je tam na misi vlastně psycholog i kaplan a ty si myslím, že se moc nevyužívaj. I když je pravda, že když bývá každou neděli mše, že tam pár lidí chodí, ale padre tam nefunguje jenom kvůli těm mším a tady tomuhle, ale chodí mezi lidma, zařizuje třeba ty fotbalový turnaje, povídá si s každým, ale myslím, že jeho služby nikdo nevyužívá ani toho psychologa. A jaký je tam kolektiv? Většinou jsem měl štěstí na dobrej kolektiv, nejlepší byl asi v Bosně a teď na poslední misi, ale vždycky se najde někdo, s kým si neseď, tak se seřvete a je to dobrý.

A jak vypadal potom návrat z mise? Jak reagovala rodina...?

Přijedeš, potom máš nějaký volno, že nikdy nejdeš hned do práce, máš tam vždycky ten Těchonín, ta izolace, odeberou ti tam vzorky, psychotesty po návratu a takový ty kraviny a teprv potom jedeš domů, potom je týden volno, pak se musí na den do práce, vyřídit nějaký věci, podpisy po tom půl roce a většinou si bereš volno. A rodina? Jsou všichni rádi, přijedeš, všichni jsou rádi, že jsi přijel, udělá se nějaká oslavička a za tři dny je všechno ve starých kolejích. Za tři dny? Za tři dny ani ne, to je prostě rychlovka, to je teda z mého hlediska, manželka říká něco jinýho. Ale u mě zajdeš na pivo, zajedeš s dětma na výlet a všechno je zpátky. A co na to děti? Tak my máme zvláštní děti, syn šel do školy, bylo vidět, že je rád, že jsem doma, že mě vidí rád, ale když jsme šli ze školy, tak šel přede mnou pět metrů a druhěj syn mě hned začal otravovat, musíš s ním jít do hračkárně, koupit mu tohle, tohle, ale ten starší syn je flegmouš. Trochu se stydí, když tě vidí po tak dlouhé době.

Měl jste nějaké problémy, když jste se vrátil?

Ne. Vůbec. Nepotřeboval jste nějakou pomoc, například poradnu...? Ne, akorát trvá, než si zvykneš, je to nezvyk i třeba, co se týče dopravy, když řídíš auto, všechno ti připadá divný . Ale jinak nic. Hodně dělá ten skype, že může třeba hodinu a půl mluvit i s obrazem, manželka mi ukazovala i zahradu, kluky, jak jezdí na kole, seš furt jakoby doma.

Pocit'ujete nějaké změny před odjezdem a třeba po návratu?

Ne. Po půl roce přijedeš a je to furt stejný.

Je něco, co byste si přál, aby bylo po návratu jinak? I v rámci armády.

Když jsem se vrátil v říjnu 2015, tak jsme byli teprv druzí, kdo absolvoval sezení, když se vrátíš z mise po dvou měsících, jakoby setkání znova zpátky těch lidí, co byli v misi , v centru od církve, ten kaplan, co byl s námi v misi , tak nás vzal do toho jejich centra, to je na dva dny, jde se tam projít křížová cesta, je tam vždy zastavení a u každého zastavení říká, co to je a přirovnává to k nějakému příběhu, co se stal v misi. A to poslední asi 14. zastavení, tak tím jakoby ukončí tu misi . A to jsme jako koukali, protože vždycky se vrátíš z mise a hned zase valíš do práce , ale tady ses vrátil, byla dovolená a pak tyhle dva dny. Bylo to zajímavý . Kaplan říkal, že to musí symbolicky zakončit v té Luči. A hrály jsem nějaký ty psychologický hry. A změnit? Trošku je smutný, když vidíš, jak se vracej amíci, když se vracej domů a čekají tam všichni s tou vlajkou, no a u nás přijedeš do těch Orlickej hor do tý léčebny , dostaneš párek, pak přijedeš domů, manželka pro tebe přijede autem, vemeš kufr a jdeš domů. Nikdo tě tady nevíta, ani nepřijede velitel na letiště. A myslíte, že by se líbilo vojákům, kdyby se tady dělalo něco jako v Americe? Tak to víte, že jo , ale český národ k tomu není, tady nepodporuj vojáky .

A kdybyste měl možnost, jel byste do mise znovu?

Jo jel bych hned, možná budu mít možnost zase na jaře 2018 .

Rozhovor po otázkách:

Ale tak je jasný, že strach tam máš, když to tam kolem Tebe sviští, že máš staženou prdel . Nikdy se Vám nic nestalo? Ne, akorát jsem měl prostřelenej batoh , ale stalo se klukům vedle nás. Po nás stříleli na takovým kopci a přilítlo jim tam RPGéčko, rychlá protitanková střela a jeden to dostal do šlach, do lýtka, stáhli mu to , zavolali to nadřízenýmu a za pět minut tam byl vrtulník a dneska pajdá, v noze mu chybí kus masa a má zdravotní klasifikaci C .

A neřikal jste si, že byste skončil?

To si říkám každej rok, že nepodepíšu a vždycky podepíšu . A v misi, že byste chtěl odjet? To ne, je pravda, že ke konci si už říkáš, jak lítají rotace, že někdo letí v první a někdo v poslední, je to rozdíl třeba měsíc a už tam přilítají ty nový rotace, teď se to namíchá a ty tam furt trčíš a letíš v tý poslední a říkáš si, že já blbec neletěl v tý první.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

PTSD Posttraumatická stresová porucha

ÚVN Ústřední vojenská nemocnice

MKN Mezinárodní klasifikace nemocí

MO Ministerstvo obrany